

1982/83:113

Torsdagen den 7 april

Kl. 12.00

1 § Minnesord över avliden ledamot av riksdagen

Anf. 1 TALMANNEN:

Under gårdagen nåddes vi av ett nytt sorgedebud. Vår kamrat på Stockholms läns-bänken Lena Wallgren gick ur tiden den 5 april. Hon blev endast 50 år.

När jag för kort tid sedan hälsade Lena Wallgren välkommen i vår gemenskap uttryckte hon sin glädje över att ha fått förtroendet att komma med i riksdagen. Hon verkade då fylld av entusiasm inför sina nya arbetsuppgifter. Det blev henne alltså inte förunnat att få vara med mer än en mycket kort tid. Innan hon kom till riksdagen var hon under flera år livligt verksam inom sin hemkommun och i Stockholms län. Hon tillvann sig stor respekt för sina kunskaper, och hon omfattades av stort förtroende och vänskap i alla läger.

Vi ägnar vår bortgångna kamrats minne en stunds tystnad.

2 § Upplästes och lades till handlingarna följande från valprovsningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare

Till valprovsningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Sven Lundberg (s), Sollefteå, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr. o. m. den 30 mars 1983 sedan Nils-Olof Grönhagen (s) avlidit.

Till ersättare för riksdagsledamöter har utsetts Curt Nyström, Kramfors, Birgitta Evers, Sollefteå, Olle Wahlström, Härnösand, Anders Gidlund, Örnsköldsvik, Marianne Lundh, Kramfors, och Lena Näslund, Örnsköldsvik (alla s).

Valprovsningsnämnden har vid sammanträde denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen.

Stockholm den 6 april 1983

Bengt Hult

/Sven-Georg Grahn

Torsdagen den
7 april 1983

*Om stationeringen
av utsjöbevak-
ningsfartyget
Tv 172*

3 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Undertecknad anhåller om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden den 2 maj–den 3 juni på grund av enskilda angelägenheter.

Stockholm den 16 mars 1983

Anita Modin

Kammaren biföll denna anhållan.

Talmannen anmälde att *Berit Bölander* (s) skulle tjänstgöra som ersättare för Anita Modin.

4 § Svar på fråga 1982/83:338 om stationeringen av utsjöbevakningsfartyget Tv 172

Anf. 2 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Kerstin Ekman har frågat mig om regeringen avser att planera för en framtida stationering av utsjöbevakningsfartyget Tv 172 på Gotland.

Inledningsvis vill jag erinra om att det ankommer på generaltullstyrelsen att bestämma om stationeringen av kustbevakningens fartyg. Generaltullstyrelsen har också försökt basera fartyget på Gotland och bemanna det med personal som är bosatt på Gotland eller villig att flytta dit, men detta har inte lyckats.

Frågan om möjligheterna att stationera Tv 172 på Gotland har vidare vid skilda tillfällen tagits upp av regering och riksdag. Det har då inte funnits några delade meningar om önskvärdheten av att stationera fartyget på Gotland. Nya försök av generaltullstyrelsen att åstadkomma detta resultat har inte heller lyckats, främst beroende på att personal med erforderlig kompetens inte har kunnat rekryteras till fartyget.

Enligt vad jag har inhämtat gör generaltullstyrelsen nu ytterligare ett försök att placera fartyget på Gotland. Därvid undersöks på nytt intresset hos tullverkets personal för omstationering till Gotland.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 3 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Redan innan utsjöbevakningsfartyget Tv 172 levererades stod det klart att båten borde stationeras i en gotländsk hamn. Så blev inte fallet. Båten placerades i Nynäshamn.

Frågan om stationeringen har sedan tagits upp av representanter för folkpartiet ett antal gånger här i riksdagen. Tyvärr har fortfarande inget hänt vad gäller stationeringen. Båten ligger fortfarande kvar i Nynäshamn.

Allt talar för att en stationering på Gotland är det enda rätta från operativ

synpunkt med hänsyn till det bevakningsområde som är aktuellt. Med tanke på de bekymmer vi nu har att effektivt övervaka vår fiskezon är Tv 172 av stor betydelse. Det är viktigt att båten snabbt kan vara på plats. Med den placering båten i dag har, går det lätt för besättningen på fartyg i det aktuella området att räkna ut när bevakningsbåten kommer att vara på plats.

Samhällsekonomiskt är det helt oacceptabelt att fartyget har den längre gångtid som stationeringen i Nynäshamn innebär. Önskemålen från Gotland har också varit starka om att man på grund av regionalpolitiska skäl skulle ha Gotland som rekryteringsområde för personalen.

Det är därför glädjande att statsrådets svar ger anledning till förtröstan och att omplacering förhoppningsvis kan ske. Möjligheterna till rekrytering av personal från Gotland bör också undersökas.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1982/83:341 om en uppmjukning av den s. k. angiverilagen

Anf. 4 Finansminister KJELL-ÖLOF FELDT:

Herr talman! Knut Wachtmeister har frågat mig om jag, mot bakgrund av den starka kritik som förekommit, avser att föreslå någon uppmjukning av den s. k. angiverilagen och i så fall när.

Frågan vilka uppmjukningar som det kan finnas skäl att vidta i den särskilda lagen om avdrags- och uppgiftsskyldighet övervägs f. n.

Övervägandena gäller en höjning av beloppsgränsen för småhus- och lägenhetsägarnas uppgiftsskyldighet samt möjligheten att slopa skyldigheten att lämna uppgift om uppdragstagarens personnummer och att avge en särskild försäkran i självdeklarationen när någon uppgiftspliktig ersättning inte betalats ut.

Anf. 5 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka finansministern för svaret på min fråga. Jag vet inte om det var avsikten, men regeringens intentioner avslöjades delvis redan i går i Morgonekot och kvällstidningarna.

Det är väl få frågor som på senare tid upprört människor så mycket som den s. k. angiverilagen. Benämningen på lagen kanske kan betraktas som något märklig, eftersom det även med den tidigare lagstiftningen fanns skyldighet för en småhusägare att lämna kontrolluppgift på ersättning om minst 300 kr. till person som inte var rörelseidkare. Arbetsgivare är också skyldig att lämna uppgift om anställdas löner.

I massmedia blev emellertid benämningen angiverilag snabbt etablerad, och jag har förståelse för människors negativa reaktion. Det förefaller dock märkligt att inga mer än vi moderater reagerade när lagen i höstas antogs av riksdagen.

Trots att finansministern tidigare, närmare bestämt i januari, sagt sig vara i

Om en uppmjukning av den s. k. angiverilagen

Torsdagen den
7 april 1983

Om en uppmjukning av den s. k. angiverilagen

lycklig okunnighet om lagen, som bär Rolf Wirténs signum, erinrar sig säkert finansministern nu att socialdemokraterna i riksdagsvoteringen stödde lagen på alla punkter, medan moderata samlingspartiet dels motsatte sig att en småhusägare skulle kunna åläggas betalningsskyldighet för en hantverkares skatteskulder, dels också att den som förbisett att i självdeklarationen lämna uppgift om vederbörande hantverkare skulle påföras en straffavgift på 100 kr. Vi hävdade också att det skulle vara smidigare och mera sympatiskt att sätta stopp för den grå arbetsmarknaden genom att införa avdragsrätt för reparationer och underhåll av schablontaxerade småhus. Då blev det ju angeläget för villaägaren att spara kvittona för att ha dem som underlag för avdragsyrkanden.

Riksdagen har tidigare beslutat att hos regeringen begära en utredning om en sådan avdragsrätt, och en naturlig följdfråga är nu när finansministern har för avsikt att effektuera denna riksdagens begäran.

En del av min fråga lämnades också obesvarad. Jag frågade när en uppmjukning i så fall skulle komma. Det är naturligtvis av intresse för många människor som anlitar hantverkare, eftersom den lagstiftning vi antog den 1 januari gäller tills en ändring kommer till stånd.

Jag vore alltså tacksam om finansministern kunde lätta litet på förlätn i dessa frågor.

Anf. 6 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag beklagar att det i den skriftliga utredningen av detta svar bortföll en mening som jag hade tänkt skulle stå där, nämligen att vi avser att lägga fram förslag om dessa förändringar i vår, så att klarhet beträffande rättsläget under innevarande beskattningsår skall skapas så snart som möjligt.

När det gäller herr Wachtmeisters andra fråga, beträffande huruvida det är möjligt att för schablontaxerade fastigheter införa en avdragsrätt för reparations- och underhållskostnader, vill jag svara att detta är under behandling i den bostadspolitiska utredningen, som har att se över villabeskattningen.

Låt mig också, herr talman, tillägga att om Knut Wachtmeister med sitt inlägg avser att moderata samlingspartiet ändå står fast vid sitt ställningstagande i voteringen här i kammaren i höstas, för den uppgiftsskyldighet som föreligger i lagen och som regeringen också avser att bibehålla i det förslag vi lägger fram, med de förändringar jag här har antytt, vore det välkommet att få detta bekräftat och konstaterat, med tanke på den kampanj som i vissa delar av den moderata pressen och på andra håll förs mot hela tanken på en uppgiftsskyldighet för kostnader för uppdrag av detta slag. Det skulle rensa luften att veta att moderaterna inte försöker å ena sidan i riksdagen stödja en lagstiftning och å andra sidan ute på det politiska fältet framstå som dess totala motståndare.

Anf. 7 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag tackar för detta svar, som innebär att det i vår kommer att lämnas en proposition om ändringar.

Det är faktiskt jag som har ställt frågan och förväntat mig att få svar från Kjell-Olof Feldt. Nu fick jag själv en fråga huruvida moderata samlingspartiet vill acceptera denna lagstiftning med de förändringar som kan komma. Jag vet inte vilka förändringar som kan komma, men vi har i en partimotion föreslagit, under intryck av den kritik som har kommit och som regeringen också har tagit hänsyn till, att man i väntan på att regeringen effektuerar den beställning som riksdagen har gjort om en utredning om en avdragsrätt skall slopa uppgiftsskyldigheten beträffande uppdragsersättning till hantverkare. Vi har alltså ändrat uppfattning på den punkten, och det tycker jag skall kunnas sägas klart ifrån.

Låt mig, herr talman, sluta med att säga att vice statsminister Ingvar Carlsson i ett uppmärksammat tal i Göteborg i slutet av mars ställde två frågor till sig själv och sitt parti, och de var: Vilka friheter måste vi än i dag försvara? Vilka friheter måste vi återerövra? Senare i talet nämnde Ingvar Carlsson behovet av frihet från maktlöshet. Detta tycker jag är något som finansministern bör ta fasta på inför propositionen om en uppmjukning av den s. k. angiverilagen. Jag tror att det skulle vara utomordentligt glädjande för stora delar av svenska folket, om man i den propositionen kunde säga att i avvaktan på en översyn av avdragsrätten skall vi inte ha någon uppgiftsskyldighet.

Anf. 8 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Knut Wachtmeister sitter i skatteutskottet. Han bör veta vilka utomordentligt stora svårigheter som föreligger att i schablontaxerade fastigheter tillåta en avdragsrätt t. o. m. för reparation och underhåll. Han borde veta att på den tiden vi hade sådana avdrag hade vi individuell taxering av hyresinkomster även från villafastigheter. Han vet alltså att det är ett utomordentligt svårt problem som riksdagen har förelagt regeringen och som regeringen nu har förelagt den bostadspolitiska utredningen.

Men det väsentliga är att vi efter Knut Wachtmeisters senaste inlägg kan konstatera att moderata samlingspartiet frånträder den uppfattning man hade i höstas, dvs. att vi behöver ha klara regler när det gäller den uppgiftsskyldighet som föreligger för småhusägare och lägenhetsägare. Knut Wachtmeister konstaterade ju själv att det finns en sådan uppgiftsskyldighet i dag, som man faktiskt nu befrias ifrån genom den nya lagen. Vad har hänt? Vad är det i sak som har fått moderata samlingspartiet att ändra uppfattning, annat än möjligheten att utnyttja vad man tror är en opinionsvåg?

Herr talman! Jag undrar om något riksdagsparti på länge har visat en sådan utrerad opportunistisk som moderata samlingspartiet f. n. gör i sin hantering av skatteflykts- och skattefusksfrågorna.

Nr 113

Torsdagen den
7 april 1983

Om en uppmjukning av den s. k. angiverilagen

Torsdagen den
7 april 1983

*Om förslaget att
begränsa bostads-
långivningen*

Anf. 9 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Beträffande avdragsrätten finns naturligtvis problem. Därför har ju också riksdagen begärt en utredning. Den utredningen får nu redovisa vilka möjligheter man anser finns att medge avdragsrätt för schablontaxerade villor.

I fråga om att ändra ståndpunkt har väl både Kjell-Olof Feldt och jag och våra partier tagit intryck av den opinionsstorm som har förevarit. Vad som har ändrats sedan i höstas är att människor blivit alltmer medvetna om hotet mot den personliga integriteten. Vi har fått en generalklausul. Nu talas det om att samköra register med upplysningar från bankerna om räntor och annat. Sammantagna ökar dessa åtgärder enligt människors uppfattning hotet mot den personliga integriteten, även om de var för sig kanske är rätt oskyldiga. Jag tycker att det är glädjande att svenska folket har uppmärksammat detta hot. Vi är ju snart inne i 1984. Både Kjell-Olof Feldt och jag har enligt min mening anledning att ta intryck av den kritik som framförs. Vi har gjort det, och uppenbarligen har Kjell-Olof Feldt också gjort det, eftersom vi kommer att få en uppmjukning av angiverilagen.

Anf. 10 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Det är en sak att ta intryck av kritik och en annan att helt och hållet utan motivering byta ståndpunkt – den enda motiveringen är att man, delvis genom moderata samlingspartiets eget agerande, försöker skapa s. k. opinionsstormar. Varje gång riksdagen försöker göra någonting för att minska förekomsten av skatteflykt och skattefusk säger moderata samlingspartiet numera – efter årsskiftet – nej. Det betyder att det bara är en läpparnas bekännelse, på gränsen till hyckleri, när partiet i andra sammanhang säger att man vill värna skattemoralen och de hederliga skattebetalarna. Varje gång vi försöker göra någonting konkret kommer ni numera att gå emot. Det är detta jag kallar utrerad opportunist.

Anf. 11 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag kan inte se någon skillnad i agerandet. Bägge partierna har tagit hänsyn till den sakliga kritik som har riktats mot lagen. Jag förstår inte riktigt varför det skall vara berättigat att göra det när det gäller socialdemokraterna, men förkastligt när det gäller moderata samlingspartiet.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1982/83:340 om förslaget att begränsa bostadslångivningen

Anf. 12 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! I proposition 1982/83:50 bilaga 5 förordades bl. a. vissa åtgärder i syfte att begränsa bostadsbyggandet inom ett bostadsförsörjnings-

Torsdagen den
7 april 1983

---

*Om förslaget att
begränsa bostads-
långivningen*

område där det förekommer påtagliga problem på grund av outhyrda lägenheter.

Med hänvisning till att enskilda som planerar att bygga ett småhus skulle vägras bostadslån även i orter där det enbart finns ett mindre antal outhyrda lägenheter har Kjell A. Mattsson frågat mig om jag anser att en sådan rigid tillämpning står i överenskommelse med regeringens avsikter med lånebegränsningar.

Förslaget i proposition 1982/83:50 var att en begränsning av bostadsbyggandet inom ett gemensamt bostadsförsörjningsområde i första hand skulle uppnås genom frivilliga överenskommelser mellan kommunerna. Jag förutskickade samtidigt att länsbostadsnämnderna skulle ges i uppdrag att ta initiativ till de ytterligare överläggningar med berörda kommuner som behövs för att uppnå syftena bakom förslaget. Så har också skett.

De överväganden som kommunerna inom ett bostadsförsörjningsområde nu har att göra måste enligt min mening avse allt bostadsbyggande. Jag finner det dock naturligt att kommunerna utformar sina överenskommelser på ett sådant sätt att det blir möjligt att ta de hänsyn som behövs i enskilda fall. Någon rigid tillämpning har inte förutsatts.

Anf. 13 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Jag ber först att få tacka bostadsministern för svaret.

De begränsningar som nämndes i proposition 1982/83:50 accepterades av riksdagen. Det gjordes alldeles säkert med den tanken att detta i första hand avsåg flerfamiljshusen. Det måste vara ganska klart eftersom inskränkningar rimligtvis skall drabba den typ av bostadslägenheter som är tomma och som står till förfogande.

I bostadsministerns svar får jag nu uppgiften att denna begränsning dock måste avse allt bostadsbyggande, även om man förutsätter att kommunerna skulle utforma sina överenskommelser på ett sådant sätt att de tog hänsyn till enskilda fall. Jag tycker att det är alldeles självklart att när den enskilde vill skaffa sig en annan bostadsmiljö, t. ex. en barnfamilj som vill bygga ett eget hus i stället för att bo kvar i den lägenhet som familjen har eller eventuellt skulle kunna bli erbjuden, måste detta vara ett skäl som innebär att den enskilde inte skall drabbas av denna typ av begränsningar. Detta är ett planeringsfel som den enskilde inte kan beskyllas för. Det skulle få mycket märkvärdiga konsekvenser, eftersom man skulle bli hänvisad till en lägenhet som inte passar för familjens behov.

I en artikel som publicerades i en tidning i mitt hemlän – GT den 13 mars 1983 – sade statssekreteraren i bostadsdepartementet:

”Regeringens avsikt har aldrig varit att det här skulle gå ut över någon enskild småhusbyggare.” Jag reserverar mig för hur pressen har återgivit hans uttalande.

Jag hade hoppats att bostadsministerns svar skulle ha varit lika kategoriskt som statssekreterarens uttalande i denna tidningsartikel, dvs. att detta inte skulle kunna tas till intäkt för att man även i områden med ganska ringa överskott på lediga lägenheter skulle ta det här som ett motiv för att icke

*Om förslaget att
begränsa bostads-
långivningen*

bevilja bostadslån till en person som söker sådant för att bygga ett eget hem.

Jag hoppas att den här debatten och utformningen av förslaget inte kommer att få konsekvenser av det här slaget och att småhusbyggandet i stort sett inte kommer att drabbas av dessa inskränkningar.

Anf. 14 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag tror att Kjell Mattsson med sin erfarenhet är ganska klar över att det inte går att göra en avgränsning, där man säger att här gäller det bara frågan om lägenheter i flerfamiljshus men inte i småhus.

Man kan mycket väl tänka sig att något företag i en ort av den karaktär det här talas om skulle välja att bygga något hundratals egna i stället för att bygga lägenheter i flerfamiljshus. Det är klart att man då inte kan bortse från betydelsen av detta i förhållande till det stora antalet lediga lägenheter.

Jag har därför både i mitt svar och när propositionen kom till utgått från att det här är en bestämmelse som skall tillämpas med förnuft och sans. Jag har lagt bedömningen av det på länsbostadsnämnder och kommuner.

Vid det tillfället övervägdes om man skulle ha gått hårdare fram och lagstiftningsvägen försökt att åstadkomma tydliga regler. Jag fann inte det nödvändigt. Jag har stor tilltro till kommunalmännens möjligheter att göra en vettig avvägning av dessa frågor.

Med anledning av den tidningsartikel som Kjell Mattsson åberopade kan jag konstatera att just i det länet, med den länsbostadsnämnd och den kommun som åsyftas i artikeln, har – såvitt jag förstår – frågan lösts på ett alldeles utomordentligt sätt. Kommunen har självmant sagt att den skall göra en viss prutning i sitt bostadsprogram, och den har gjort det genom att nu icke sätta i gång två projekt med tio lägenheter i varje. Däremot har den prioriterat och släppt fram småhusen och har också fått lån hos länsbostadsnämnden. Jag tycker att det är ett alldeles tydligt uttryck för att bestämmelsen tillämpas med förnuft, och det har också varit meningen. Jag delar naturligtvis Kjell Mattssons uppfattning att antalet lägenheter i det nu aktuella fallet är relativt sett rätt litet. Därför bör man inte heller gå för hårt fram, och det tycker jag inte att man har gjort.

Anf. 15 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Det är riktigt att det fall som var anledningen till min fråga har fått en lösning som jag tycker är bra; de som har sökt har fått sitt bostadslån beviljat.

Jag tror att man när riksdagen och civilutskottet behandlade propositionen tänkte på de större bostadsförsörjningsområden, där det verkligen finns en stor tillgång på tomma lägenheter.

Nu säger bostadsministern att man i stället för att bygga flerfamiljshus skulle kunna satsa på att bygga hundratals lägenheter på annat sätt. Men det är ju inte fråga om det. Det här problemet uppstår i de mindre kommuner och mindre bostadsförsörjningsområden, där det aldrig är fråga om så stora projekt.

Jag tycker att det är väldigt angeläget att den familj som sparat för att komma i gång med sitt eget bygge inte skall bli utsatt för detta, även om jag är medveten om att man när man utformar en bestämmelse inte vill undanta en viss typ av bostäder.

Även om bostadsministern av formella skäl säger att detta skall avse allt bostadsbyggande, vill jag tolka vad som sägs i svaret om att kommunerna skall utforma sina överenskommelser på ett sådant sätt att det blir möjligt att ta hänsyn till det enskilda fallet på det sättet att vi skall få sådana lösningar som det blev i det fall som var anledning till min fråga. I så fall är jag nöjd.

Anf. 16 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! När vi införde systemet med hyresrabatter rådde det en allmän uppfattning om att det inte var rimligt att dessa tillämpades på orter som hade ett stort antal lediga lägenheter. Med den utformning som bostadsproduktionen fått i dag – det byggs väldigt mycket villor i form av bostadsrätter och hyresrätter – kan man inte dra en sådan gräns mellan flerfamiljshus och småhus.

Jag sade vid den tidpunkten och jag har sagt det i dag, att jag förutsätter att kommuner och länsbostadsnämnder skall tillämpa detta med förnuft. Vi vill ta hänsyn till den kommunala självstyrelsen och inte ge några detaljerade beskrivningar. Jag kan i dag med utgångspunkt i det fall som Kjell Mattssons fråga gäller konstatera att jag hade anledning att hysa förhoppningen på en sådan behandling. Det finns mig veterligt ingen som har drabbats av sådana rigida tillämpningar att det uppstått några problem. Tvärtom har kommunerna och länsbostadsnämnderna så långt jag kan finna inte minst inom detta område skött det här på ett utmärkt sätt.

Anf. 17 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Då tycker jag att den här diskussionen har fyllt sitt syfte, nämligen att göra klart att detta inte är avsett att gå ut över det enskilt uppförda småhuset. Jag kan dela Hans Gustafssons uppfattning att man i ett stort bostadsförsörjningsområde – t. ex. i Göteborg – måste se till hela skalan av bostadsproduktion, om man vill försöka åstadkomma en minskning av det tomma lägenhetsbeståndet.

Det huvudsakliga för mig har varit att av den enskilde planerat bostadsbyggande på den typ av orter som här har varit aktuell inte skall behöva bromsas på grund av det ställningstagande som riksdagen gjort när det gäller begränsningen av lånemöjligheterna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Torsdagen den
7 april 1983

*Om inhemsk tele-
fontillverkning*

Anf. 18 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Mot bakgrund av att televerket har upphandlat ett antal telefoner av ny modell från Standard Radio & Telefon AB har Sven Henricsson frågat mig om regeringen kommer att hindra en upprepning av det inträffade och i stället slå vakt om den svenska sysselsättningen.

På senare år har efterfrågan på olika slags telefoner ökat starkt. Abonnenterna vill inte bara ha telefoner i olika färger utan även telefoner med speciell utformning eller storlek. Ett flertal modeller av sådana telefoner kan köpas på den allmänna marknaden. De telefonerna är dock inte godkända av televerket och får därför inte anslutas till telenätet. Enligt de riktlinjer som en enig riksdag drog upp för två år sedan skall televerket bli mer marknadsorienterat. För att tillgodose den efterfrågan på litet annorlunda telefoner som uppenbarligen finns har verket därför beslutat att tillhandahålla ett par nya modeller.

I början av år 1982 begärde televerket in anbud på s. k. minitelefoner. Televerkets egna industrier, Teli, kunde inte tillverka denna första serie av nya telefoner, bl. a. eftersom det skulle ta för lång tid att utveckla en helt ny modell. Om efterfrågan på nya telefoner är tillräckligt stor, är det givetvis angeläget att Teli ges tillverkningsmöjligheter.

Enligt televerket pågår på Teli tillverkning av en annan ny telefonmodell för leverans under andra halvåret 1983 och utveckling av ytterligare en telefonmodell för tillverkning och leverans vid en senare tidpunkt.

Anf. 19 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga. Av svaret att döma är det fråga om en sorts ny policy hos televerket. Man släpper in de multinationella jättarna, t. ex. ITT, på den svenska marknaden. Det har framkallat både oro och pessimism bland de anställda.

I Sundsvall finns det 144 övertaliga människor vid Teli. Själva uttrycker de sig på följande sätt: Här sitter vi och sticker. Någoting skall vi ju göra medan utlänningarna får tillverka våra telefoner.

Detta är inte bra. Det finns dessutom indikationer på att mera är på gång. Det är inte bara fråga om 20 000 telefoner. Har man gett en viss potentat ett finger, tar han gärna hela handen. Ungefär så resonerar man. Det finns, som sagt, tecken som tyder på att det inte är fråga om slutet utan snarare början på något som skall bli mer och mer omfattande.

Vidare känner vi till vilken enorm strategisk kapacitet jätteföretagen, multijättarna, har. De kan gå ned i pris för att erövra en marknad. När man genom sin finansiella styrka har etablerat sig på marknaden, har man ju uppnått ett mål. Man skapar ett behov av sina produkter. Människorna har då hunnit vänja sig vid den typ av produkter som man lyckas placera på marknaden.

Än en gång vill jag således fråga kommunikationsministern: Är nämnda oro verkligen befogad? Kan vi förvänta oss en viss spärr, så att inte detta utvecklas till något som hotar Teli?

Anf. 20 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Det råder inget tvivel, Sven Henricsson, om att televerket väldigt kraftigt satsar på Teli. Jag sade i mitt svar att det pågår tillverkning på Teli av en ny telefonmodell. Man avser att leverera den under andra halvåret 1983. Skulle satsningen slå väl ut, är det väl bara att konstatera att man därmed har försäkrat sig om tillverkning hos Teli.

Jag kan självfallet förstå den oro som de anställda på Teli känner, en oro som delas av andra på många håll ute i svenskt näringsliv. Men den beställning som det rör sig om här är ca 2-3 % av televerkets totala köp av telefoner från Teli. Televerket gjorde beställningen mot bakgrund av att varken Teli eller L M Ericsson kunde klara televerkets krav i den aktuella situationen.

Både jag och Sven Henricsson är på det klara med att televerket satsar mycket hårt på att göra inbrytningar på telekommunikationsområdet. Och man torde också från televerkets sida vara angelägen att se till att den egna tillverkningsindustrin kan vara med i det sammanhanget.

Anf. 21 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Det är i och för sig positivt att vi är överens om att man skall slå vakt om Teli. Men det finns också andra tecken som gör att oron är befogad. Det gäller Telis framtid och hör samman med vad som nu håller på att inträffa.

Vi vet att det finns starka önskemål hos de anställda om att behålla Teli i verksform, och det har också utlovats, inte minst av den nuvarande kommunikationsministern. Enligt senaste meddelanden har det emellertid klart framkommit att det finns en tendens att ändå vilja ha Teli i bolagsform, enligt det beslut som fattades av den borgerliga regeringen.

Jag önskar att kommunikationsministern kunde skingra litet av ovissheten på den punkten. Kommer man att hålla fast vid verksformen för Teli och riva upp beslutet om ombildande till bolag, eller skall man även här slå in på en ny policy?

Anf. 22 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Beträffande den senare frågan vill jag säga att televerket har ett uppdrag innebärande att i samråd med de anställda se på den verksamhetsform som Teli skall ha fortsättningsvis. Uppdraget syftar till att man den 15 april skall lägga fram ett förslag för regeringen, utifrån det samråd som skall ske med de anställda.

Jag kan för dagen inte ge svar på denna fråga, utan vi får anledning att återkomma till den.

Överläggningen var härmed avslutad.

Torsdagen den
7 april 1983

*Om användningen
av Bromma flyg-
plats*

8 § Svar på fråga 1982/83:356 om användningen av Bromma flygplats

Anf. 23 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Olle Grahn har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att säkerställa att Bromma flygplats också efter Linjeflygs utflyttning till Arlanda kan användas för det civila flyget.

I anslutning till behandlingen av den luftfartspolitiska propositionen våren 1982 uttalade trafikutskottet att det – i avvaktan på en mera slutgiltig lösning av flygplatsfrågan för Stockholmsregionen – inte är möjligt att avveckla Bromma som statlig flygplats.

Regeringen uppdrog därför i januari i år åt luftfartsverket att skyndsamt utreda det långsiktiga behovet av trafikflygplatser i Stockholmsregionen, dvs. flygplatser för vilka staten har ett primärt ansvar. Flygplatser för allmänflyget är inte en angelägenhet för staten.

Resultatet av uppdraget skall redovisas senast den 1 maj i år. Jag är därför inte beredd att nu uttala mig om vilka åtgärder som kan bli aktuella för statens del vad gäller Bromma. När utredningsmaterialet föreligger kommer diskussioner att tas upp med Stockholms kommun och Stockholms läns landsting om Brommas framtid.

Anf. 24 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

I det avsnitt av budgetpropositionen som realbehandlades av riksdagen under gårdagen, på grundval av trafikutskottets betänkande 1982/83:16, anvisades medel för drift av våra flygplatser.

Bland flygplatserna finns en som vållat mera debatt än någon annan under ett antal år, nämligen Bromma flygplats i Stockholmsregionen.

I samband med trafikutskottets behandling av motioner om bibehållande av Bromma som flygplats blev det känt att regeringen genom beslut den 20 januari 1983 uppdragit åt luftfartsverket att skyndsamt utreda det långsiktiga behovet av trafikflygplatser i Stockholmsregionen. Detta gav mig anledning att ställa min fråga till kommunikationsministern.

Trafikutskottet har ingående behandlat frågan om Bromma både 1981 och 1982. I trafikutskottets betänkande 1981/82:28 kan man läsa:

”Utskottet anser för sin del alltjämt och i enlighet med sin tidigare vid flera tillfällen deklarerade uppfattning att det – i avvaktan på en mera slutgiltig lösning av flygplatsfrågan för Stockholmsregionen – *inte är möjligt* att avveckla Bromma som statlig flygplats.”

Utskottet har inte heller detta år funnit anledning frångå sin tidigare ståndpunkt.

I en dagstidning kunde man den 17 mars 1983 läsa följande: ”I tysthet förbereder regeringen en total nedläggning av Bromma flygplats före 1990. Luftfartsverket utreder nu en avveckling av all flygverksamhet på Bromma.”

Det ger mig anledning att fråga kommunikationsministern: Ingår det i utredningsdirektiven till luftfartsverket att framlägga förslag om en stängning av Bromma som flygplats?

Nr 113

Torsdagen den
7 april 1983

---

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om nomineringarna
till värnplikts-
riksdagen*

Anf. 25 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Utöver de direktiv som regeringen lämnade till luftfartsverket för den uppgift det förelades finns ingenting uttalat. Den tidningsartikel som här åberopas av Olle Grahn får helt och hållet stå för tidningens räkning.

Vad det är fråga om är att luftfartsverket skall plocka fram detta material, precis som jag sade i mitt svar, och att det materialet skall utgöra underlag för fortsatta diskussioner i denna fråga. De diskussionerna skall i sin tur givetvis leda till att denna fråga underställs riksdagen.

Låt mig också få säga följande. Om jag inte är felunderrättad diskuterade flera av trafikutskottets ledamöter denna fråga här i kammaren i går. Jag har fått uppfattningen att även trafikutskottets ledamöter anser att det är riktigt att avvakta den utredning som kommer att göras och den behandling i övrigt som denna fråga kommer att få i fortsättningen.

Anf. 26 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Enligt den artikel jag åberopade har kommunikationsministern under hand instruerat utredarna inom luftfartsverket om regeringens önskan att frigöra Bromma för industri- och bostadsbyggnation. Det är det som föranleder min senaste fråga. Nu klargör kommunikationsministern här att något sådant inte ingår i direktiven, och jag ber att få tacka för kompletteringen av svaret på den punkten.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Meddelande om svar på interpellation 1982/83:98

Anf. 27 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Jag vill härmed meddela att jag är förhindrad att närvara den 18 april och således ej kan besvara interpellation 1982/83:98 av Björn Körlof inom föreskriven tid. Vi har överenskommit att svar skall lämnas den 22 april.

10 § Svar på fråga 1982/83:343 om nomineringarna till värnpliktsriksdagen

Anf. 28 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Oswald Söderqvist har frågat mig, om det är riktigt att nomineringarna till värnpliktsriksdagen motarbetas vid vissa förband och vad regeringen i så fall tänker vidta för åtgärder i frågan.

17

Torsdagen den
7 april 1983

*Om nomineringar-
na till värnplikts-
riksdagen*

Bestämmelserna för anordnande av en årlig konferens för värnpliktiga, den s. k. värnpliktsriksdagen, utfärdades av regeringen år 1975, och har av överbefälhavaren kompletterats med tillämpningsbestämmelser. Dessa bestämmelser reglerar i detalj snart sagt allt som har med värnpliktsriksdagen att göra.

Här anges t. ex. hur kandidater skall nomineras och presenteras, att valet skall genomföras under överinseende av förbandsnämnden som tillika är valnämnd, hur röstsammanräkning skall gå till, hur valprotokoll skall upprättas och hur valet kan överklagas.

Det är myndigheternas, ytterst ÖB:s, ansvar att se till att val till värnpliktsriksdagen genomförs på ett korrekt sätt. Något motarbetande får självfallet inte förekomma. Enligt vad jag har inhämtat från överbefälhavaren har så ej heller skett.

Anf. 29 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret på min fråga.

Jag är av den uppfattningen – grundad på en lång personlig erfarenhet – att det militära systemet har en otrolig förmåga att nere på basplanet leva sitt eget liv och sätta sig över många bestämmelser, som utfärdats av politiska instanser och även av högre militära chefer. Det har gällt behandlingen av fast anställd personal inom försvaret på både den militära och den civila sidan. Det kan vitsordas av personalförbunden – nuvarande Statsanställdas förbund, Underofficersförbundet och andra.

Jag är också av den uppfattningen att arbetarrörelsen i Sverige – och därmed också det socialdemokratiska partiet – inte på ett riktigt sätt har intresserat sig för dessa frågor, inte har trängt in i och ingripit i systemets struktur och natur och slutit upp bakom de viktiga demokratiska rättigheterna eller de regler som har utarbetats och slagit igenom långt tidigare på andra områden i det svenska samhället.

När det gäller den här frågan är det också på det sättet – som försvarsministern säger i sitt svar – att dessa mycket välformulerade bestämmelser inte har införts uppifrån, genom ingripande av regeringar eller militära ledande instanser och chefer, utan det har genomförts efter ett tryck underifrån, från de värnpliktiga själva. De började ju i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet att mer bestämt protestera emot de mycket odemokratiska förhållanden som rådde inom det militära systemet.

Nu har framkommit, bl. a. från – som jag skriver i min fråga – den värnpliktiga arbetsgruppens sida, att det vid vissa förband har funnits tendenser till att försvåra nomineringen av ombud till värnpliktsriksdagen.

Här står nu uppgift mot uppgift. Försvarsministern hänvisar till ÖB. Det är riktigt. Han kan naturligtvis inte svara på något annat sätt, eftersom han då vore tvungen att göra en undersökning. Men eftersom ÖB är part i målet måste den naturliga frågan för mig och för andra vara om försvarsministern har tagit kontakt med den värnpliktiga arbetsgruppen, med de aktuella förbanden och de värnpliktiga på dessa förband och också inhämtat deras syn på frågan. Har detta skett?

Torsdagen den
7 april 1983

*Om nomineringar-
na till värnplikts-
riksdagen*

Anf. 30 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Som Oswald Söderqvist väl känner till var jag vid försvarsdepartementet när man började med de årliga värnpliktskonferenserna för drygt tio år sedan. Det var ett initiativ från politiskt håll, bl. a. från regeringen – efter det att ett politiskt ungdomsförbund något tidigare hade satt i gång med de årliga konferenserna.

När det gäller demokratiserings- och medinflytandeprocessen inom försvaret har vi varit mycket angelägna om att det som sker på det civila området också skall ske på det militära området. I vissa sammanhang tror jag mig våga säga att försvaret t. o. m. gått före.

Fakta om valet till 1983 års värnpliktsriksdag är att 89 förband eller skolor kunde utse sammanlagt 181 ombud. Totalt utsågs 166 ombud från 75 valenheter. Vid 14 enheter avstod de värnpliktiga från att delta, trots att myndigheterna korrekt lämnat valinformation.

Vid tre valenheter överklagades valet. Överbefälhavaren fann efter prövning grund för att beordra omval vid en av dessa valenheter.

Vid en presskonferens som anordnats av värnpliktiga arbetsgruppen vid årets värnpliktsriksdag hävdades att vissa myndighetsföreträdare motarbetade verksamheten eller mer eller mindre uppmanade de värnpliktiga att inte utse ombud. Man anförde särskilt MKV/KA 4 i Göteborg som exempel. Enligt vad jag inhämtat var detta utspel mindre väl underbyggt. Verkligheten är den att de värnpliktiga i förbandsnämnden själva efter genomfört val utvärderade och analyserade vad som varit bra och vad som varit mindre bra. Det är, tycker jag, ett gott exempel på värnpliktsinflytande i praktiken.

Anf. 31 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Vi behöver inte tvista om historieskrivningen. Det är korrekt att det var myndigheterna som genomförde värnpliktsriksdagen, men den genomfördes efter ett tryck underifrån, som jag sade i mitt tidigare anförande. Om det hade skett, såvida inte detta tryck hade uppstått på basplanet, kan man tvista om. Att det var SSU, försvarsminister Thunborgs eget politiska ungdomsförbund, som började ställa krav på värnpliktsriksdag är också ett känt faktum.

I försvaret har alltid funnits tendenser att undertrycka demokratiska yttringar. Jag är kanske inte beredd att hålla med om att man varit ute i det ärendet tidigare – det kan också diskuteras. Vad som har karakteriserat systemet är att man har hållit på den militära disciplinen. Det är bakgrunden.

Det gläder mig att försvarsministern verkligen har undersökt de här sakerna och har sin uppmärksamhet riktad på detta. Jag vidhåller att det behövs en skärpt uppmärksamhet från det civila samhällets sida på det militära systemet. Om man inte får till stånd en civil övervakning och civila kontrollorgan urartar det militära systemet lätt. Och det är större risk för det i tider som dessa med ett allmänt skärpt läge och kriser på olika plan. Det är alltså en oerhört viktig uppgift.

Alla sådana här uppgifter från de värnpliktiga och deras organisationer,

förtroendevalda och andra, måste behandlas seriöst. Försvarsministern har tydligen konstaterat vad som hänt. Jag tycker det är bra. Jag tycker att den vakthållningen skall fortsätta.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1982/83:140 till finansutskottet

12 § Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1982/83:27 om vissa anslag under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. jämte motioner (prop. 1982/83:100 delvis och förs. 1982/83:17).

Punkterna A 1-14

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt B

Rökfria lokaler i riksdagshuset, m. m.

Anf. 32 TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag fick ett brev i dag med ett frimärke stämplat i Tel Aviv. Det visar frukter i en askkopp, och det gäller en antirökningsskampanj i Israel. Rökningen är ett internationellt problem. Tydligen lever halva mänskligheten i slaveri under nikotinet. Vore man fri, skulle man väl inte röka, när det är så skadligt.

I konstitutionsutskottets föreliggande betänkande nr 27 har utskottet avstyrkt min motion om största möjliga rökfrihet i riksdagshuset. Utskottet ger utrymme på en sida åt litet historik i frågan samt tio rader motiv för avslaget. Utskottet "utgår från att förvaltningskontoret följer frågan och tar de initiativ som bedöms erforderliga".

Det är vad som brukar kallas "positiv skrivning", men för dem som inte tål tobaksrök, för dem som ser rökningens hälsorisker samt för dem som har väntat att kampanjen mot rökningens hälsorisker skulle på allvar tas upp av landets lagstiftande församling är skrivningen enbart negativ. Ingenting kommer att ske. Men just vid inflyttningen till de renoverade lokalerna är det lämpligt att bestämmelser som minskar rökningen träder i kraft.

Världshälsoorganisationen menar att ingenting skulle förbättra mänsklighetens hälsotillstånd mer än tobaksbrukets totala upphörande. Att så skulle ske är utopiskt, men nog kunde ett parlament med så stor kunskap om hälsoriskerna med rökning och med så många svåra problem med kostnader av alla slag som det svenska ha försökt bli det första i världen med restriktioner mot rökning i sitt eget hus.

Enligt pressen i dag har arbetsgruppen för en rökfri generation såsom mål

att i Sverige få 200 rökfria skolor. Självt vågar jag drömma om att Sveriges riksdag en gång skall bli normbildare och föredöme i detta sammanhang. Enligt DN i dag röker bara fyra statsråd av 20, vilket visar att regeringen är på väg åt rätt håll åtminstone i detta avseende. Till riksdagens lokaler kommer nu besökare av alla slag – från pressen, radion och TV-n t. ex. – som stundom lämnar en förgiftad atmosfär såsom enda bidrag till vårt gemensamma hem. Ingen hänsyn tas till allergiker eller andra som värderar en god miljö.

Herr talman! Den 2 april 1978 debatterade riksdagen frågan om ett nytt riksdagshus. Protokollens nummer är 120 och 121. Det är en läsning som borde vara aktuell i dag och säkert blir aktuell för framtidens historiker, som skall jämföra vad som då sades – t. ex. av mig – med vad som blev resultatet av riksdagens byggverksamhet. Det är värt att citera siste talarens slutord – han är socialdemokrat: "Jag är övertygad om att därest riksdagen en gång flyttar tillbaka till ett ombyggt riksdagshus på Helgeandsholmen, så kommer detta att betecknas som vår tids största skandalbygge, inte bara därför att kostnaderna kommer att ligga i miljardklassen utan även av den anledningen att riksdagen kommer att få en sämre arbetsmiljö än vi har f. n."

Precis som denne talare förutsåg riktas nu en omfattande kritik mot lokaler och kommunikationer från enskilda riksdagsmän, från grupper och från utskott, och vad skall då inte höras när inflyttningen i höst ådagalägger hela sanningen. Jag kan återge några pressröster.

Expressen skrev den 25 mars: "Vilket spring det blir i 'nya' kanslihuset. Nu får Adelsonn nytta av sin goda kondition." Det finns även en hel del andra sanningar i artikeln.

Samma tidning skrev den 20 januari: "Notan är klar. Byggnadsstyrelsens räkning till svenska folket: 1 st. riksdagshus 700 000 000." Någon har räknat ut att det betyder 14 000 kr. per m², fastän byggnaderna och tomten fanns förut. Det bör vara rekord.

I dag den 7 april finns en artikel i tidningen Ny teknik, vari frågas: "Håller grunden för riksdagshuset? Biologen mot experten. Träpålarna i grunden håller inte länge till." Det framgår av artikeln att huset har sjunkit 20 cm och att sättningarna i grunden fortsätter. Det kommer även fram att byggnadsstyrelsen vill vänta med förstärkning av grunden. Man har vid tidigare debatter här i kammaren sagt mig att det är helt onödigt eller kan ske senare. Hur skall man då bära sig åt?

Nu finns det en ritning, som tyvärr inte går att visa på kammarens bildskärm – och tyvärr är inte heller många riksdagsledamöter här – där man har tänkt sig en invallning av holmen, som man kallar det. Man skall alltså påla upp emot kanten, och vad det kommer att kosta kan väl knappast någon beräkna i dag, men det är helt klart att tillsammans med de kostnader som redan lagts ner blir det miljardbelopp. Räkningen till svenska folket blir allt större, och detta i en svår ekonomisk situation.

Det är också tragiskt att de flesta i denna kammare inte anar just nu hur besvärlig lokalfrågan blir i praktiken med de spridda huskropparna. Allt vad vi som har kritiserat återflyttningen har sagt i många år om avstånd och säkerhetsrisker är nu besannat, och verkligheten är mycket mer negativ än vi

Torsdagen den
7 april 1983

*Rökfria lokaler
i riksdagshuset,
m. m.*

någonsin har försökt säga, i fråga om gångavstånd t. ex. Och vilka bevakningskostnader blir det i en byggnad med så många huskroppar?

Beklagligt är också att den nuvarande riksdagen i stort sett inte vet att det finns eller har funnits ett förslag, "Samspel", som var funktionellt och som fyllde alla de krav som riksdagen ställde på sina lokaler en gång när man utlyste arkitekttävlingen. Jag kan inte begära att nya riksdagsledamöter skall ha reda på det, men det finns möjligheter att sätta sig in i frågan för den som vill det.

Jag vill nu kommentera den fyrpartimotion, som också bär mitt namn, om viss åtgärd för den man som bidragit till bevarandet och vården av riksdagshuset på Helgeandsholmen, nämligen byggnadsingenjören Olof af Forselles.

Konstitutionsutskottet säger att frågan handläggs av förvaltningskontoret. Det är just nu knappast fallet. De förhandlingar som ägt rum här varit helt oacceptabla och för ingenjör af Forselles förödande. Moraliskt är Olof af Forselles i överläge. Hans inlaga till tingsrätten är mycket stark. Men juridiskt är han såsom ensam och medellös i svårt läge mot det man måste betrakta som en övermakt. Den enskilde står tyvärr till synes ofta rättslös, även i en rättfärdig sak.

Jag menar att förvaltningskontoret konsekvent undanhållit af Forselles sakkunskap och att de tillträdande arkitekterna och byggnadskommittén inte har löst de tekniska och funktionella problemen. Som jag anförde, har byggnadsfrågans lösning rönt en föga smickrande uppmärksamhet i fackpressen.

Jag var förra veckan i Finland, och man kom då och berättade för mig att det hade gått ett program i finsk television dagen före påskafton, där man uppmärksammat frågan i ett starkt kritiskt inlägg.

Följden av att Olof af Forselles förlorar är att riksdagen förlorar den ende kvarvarande sakkunnige med mångårig erfarenhet av riksbyggnaderna. Men skulle af Forselles sak vinna, vinner riksdagen ännu mera genom att ha till sitt förfogande den kompetens och kunskap som kommer att erfordras vid framtida underhåll och för att rädda de svåraste misstagen.

Slutsatsen blir att riksdagen genom sitt förvaltningskontor i eget intresse bör sträva efter en hederlig förlikning med Olof af Forselles – den bör innebära någon form av gottgörelse för tolv års psykiskt och ekonomiskt lidande. Han hade på grund av sin kunskap den lösning av lokalfrågan som kunnat ge oss en samlad riksdag på ett ställe mellan Stallkanalen, Norrström och vattnet nedanför, ett väl fungerande hus, bekvämt och säkert.

Konstitutionsutskottet har alltså i sak inte behandlat vår motion. Inga skäl företes mot den – utom att man säger att det föreligger en rättssak. Fakta i motionen kan aldrig förnekas.

Jag utgår nu ifrån, trots betänkandet i dag, att riksdagen omedelbart förhandlar med Olof af Forselles i enlighet med vad som står i motionen, i syfte att få behålla den sakkunskap om riksbyggnaderna som just detta betänkande nr 27 så tydligt visar är behövlig. Jag skulle vilja be ledamöterna att läsa innantill i betänkandet. Märk att där uppges redan nu att man

förutser behov "av förbättringar och höjd servicegrad". Jag har sagt 10-15 gånger här i kammaren och i motioner att det är vad som kommer att visa sig när förslaget är realiserat.

Det gäller att undvika stora ekonomiska förluster. Jag tycker att det som står här låter skrämmande, som ett hot. Vi skall snart flytta in, och redan nu skriver man: Vi måste sörja för att det blir förbättringar, höjd servicenivå.

Jag vill inte vara elak, men jag måste framhålla att vad jag förutsagt tyvärr har gått i uppfyllelse.

Herr talman! Jag anhåller att konstitutionsutskottets ordförande i dag bekräftar att riksdagen skall vidta den åtgärd som vi föreslår i motion 1692. Jag är övertygad om att riksdagens majoritet nu betraktar det som en hederssak för riksdagen – särskilt om man får insyn i verkligheten bakom motionen – att den man som så väl skött riksdagens hus så länge och som nu befinner sig i en krissituation bevisas denna erkänsla, så att riksdagen i framtiden kan uppdra åt honom att utföra nödvändiga arbeten och göra de förbättringar som man även i betänkandet räknar med. Han kan huset och känner till förhållandena, och han kan materialet.

Låt mig kraftigt betona att ingen har bestridit hans kompetens och sakkunskap. Konstitutionsutskottets betänkande nr 27 verifierar ju de facto att af Forselles är upphovsman till förslaget Samspel, som alltså hade löst problemen, och att han utfört förundersökningarna inför hela tävlingen om riksdagens hus.

Vi som var med i riksdagen på 1960-talet hade väldigt dåligt med utrymmen – och jag som plågas av rök inte minst. Men så upptäckte vi att efter hand byggdes det högst upp i riksdagshuset små ledamotsrum, som var alldeles utmärkta. Jag kan tala om för er vem som skötte den byggherren. Det var Olof af Forselles.

I detta anförande instämde Jörn Svensson (vpk).

Anf. 33 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Riksdagens återflyttning till Helgeandsholmen har varit föremål för flera debatter här i kammaren. Det har funnits ett starkt motstånd mot denna väldiga satsning. Vänsterpartiet kommunisterna har av en rad skäl varit motståndare till projektet. De som hårdast drivit frågan om en återflyttning har förringat problemen vid Helgeandsholmen och förstorat problemen vid Sergels torg.

Nu börjar förvaltning och riksdagsledamöter packa för flyttning. Finns då något kvar av de invändningar som anförts? Ja – och de har t. o. m. förstärkts.

De siffror som redovisas i dagens betänkande från konstitutionsutskottet bekräftar farhågorna i fråga om kostnadsberäkningarna. Beräknade 312 miljoner år 1977 har blivit närmare 700 miljoner år 1983. Även med hänsyn tagen till inflationen är detta en kraftig kostnadsökning, vilket jag påpekat i ett särskilt yttrande till betänkandet. Det är säkert inte heller den sista siffran

Nr 113

Torsdagen den
7 april 1983

*Rökfria lokaler
i riksdagshuset,
m. m.*

Torsdagen den
7 april 1983

Rökfria lokaler
i riksdagshuset,
m. m.

som redovisas. Ännu har inte huset – eller husen – tagits i bruk. Åtskilliga justeringar och kompletteringar torde bli aktuella för att minska de funktionsmässiga bristerna, som nu börjat träda i dagen.

Det hade varit bra om entusiasterna för Helgeandsholmen lyssnat mer på varningarna, både i fråga om kostnaderna och de funktionsmässiga problemen.

Konstitutionsutskottets betänkande andas en berättigad kritik mot utvecklingen. Det är befogat när utskottet påpekar att det är angeläget att den redovisning som kommer att ske bör ge förutsättningar för en slutlig bedömning av förhållandet mellan prognos och utfall, med hänsyn tagen till samtliga faktorer som påverkat kostnaderna. Problemet är dock att i det läget torde det inte finnas många andra alternativ än att betala räkningen, oavsett vilka faktorer som påverkat kostnaderna. Utskottet noterar också att förändringar av skilda slag, syftande till förbättringar och höjd servicegrad, kan bli aktuella i anslutning till inflyttningen och efter en tids erfarenheter. Detta får ses som ett uttryck för att brister härvidlag börjar bli synliga. Att avhjälpa dessa kan dock leda till att kostnaderna blir ännu högre.

Det är inte avsikten att i dag upprepa de kritiska synpunkter som genom åren förts fram mot detta projekt. Det kan finnas anledning till en mer samlad genomgång när slutredovisning föreligger.

Redan nu kan man dock med fog hävda att riksdagen, i en tid av åtstramningar på många områden, skaffar sig ett dyrt hus, vars möjligheter att fungera tillfredsställande ifrågasätts av allt flera redan innan inflyttningen på allvar börjat.

Detta hade, herr talman, inte behövt bli fallet om hänsyn tagits till de kritiska röster som redan från början höjdes mot äventyret Helgeandsholmen.

Anf. 34 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! När vi i går diskuterade tobaksfrågan här i kammaren var vi alla överens om att kampen för en bättre folkhälsa måste föras på många olika fronter, men vi var inte riktigt överens om vägarna för att nå det gemensamma målet.

I dag har vi en ny front att bevaka, den offentliga miljö och arbetsmiljö som det nygamla riksdagshuset utgör. I dag går inte meningarna lika mycket isär, även om jag tycker att konstitutionsutskottets skrivning är litet väl defensiv när det gäller Tore Nilssons motion. Motionen är faktiskt mycket hovsam. Det är en icke-rökarens önskan om att få slippa den passiva rökningens skadeverkningar. Motionen har dessutom exakt den innebörd som de allmänna råd och anvisningar som socialstyrelsen och arbetarskyddsstyrelsen håller på att arbeta fram. Dessa råd tillkommer i stället för en lag om förbud mot rökning i offentliga lokaler. Det var ju så vi ville ha det, på den punkten var ju alla här i kammaren överens före jul.

Enligt vad jag har erfarit kommer dessa råd och anvisningar att fastställas den 15 april i år, alltså i god tid innan det nygamla huset tas i besittning. Som Tore Nilsson sade i sitt anförande är det i sådana här situationer alltid bäst att

skapa regler från början, om man vill ha några regler.

De allmänna råd som utskottet hänvisar till har som utgångspunkt att inga skall behöva utsättas för passiv rökning mot sin vilja. Grundtanken med råden, och f. ö. med allt vårt arbete i tobaksfrågan, är att skapa en sådan attityd bland människorna att rökfrihet blir det naturliga i alla sammanhang.

Trots, som jag sade, den något defensiva hållningen i skrivningen, tolkar jag det ändå som att det finns en viss försiktig önskan från utskottets sida att man skall leva upp till socialstyrelsens och arbetarskyddsstyrelsens allmänna råd. Det är bra, för vad vi kräver och önskar av andra människor måste vi ju vara beredda att leva upp till själva. Jag vet att man inom förvaltningsstyrelsen har diskuterat frågan om rökfrihet i det nya huset. En ledamot tog vid ett sammanträde upp frågan om rökfria miljöer, och i protokollet kan läsas att man "betonade vikten av att dessa synpunkter beaktas". Det måste vara ett ordentligt stöd för förvaltningsstyrelsen att få denna sin inställning förankrad i utskott och kammare som sker här i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Föredrogs

Skatteutskottets betänkanden

1982/83:33 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Bangladesh (prop. 1982/83:96)

1982/83:34 Beskattningen av ideella föreningar m. m.

Vad utskottet hemställt bifölls.

14 § **Vissa företagsskattefrågor m. m.**

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1982/83:35 om vissa företagsskattefrågor m. m.

Anf. 35 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Till skatteutskottets betänkande 35 om vissa företagsskattefrågor finns sju reservationer – tre gemensamma för de tre icke-socialistiska partierna och fyra där vi moderater är ensamma. Flera av reservationerna rör frågor som debatterats här i kammaren för inte så länge sedan, varför det finns anledning att vara relativt kortfattad.

Reservation 1 gäller förmögenhetsskatten. De flesta har insett betydelsen av att det i företagen arbetande kapitalet är en viktig produktionsfaktor, som man måste vara rädd om och därför inte kan kräva orimliga skatter ur. Företagsskattekommittén föreslog på sin tid att det kapital som arbetade i mindre och medelstora företag i princip skulle undantas från förmögenhets-

Torsdagen den
7 april 1983

Vissa företagsskattefrågor m. m.

skatt. Det är beklagligt att socialdemokraterna i stället ökar palagorna på det näringsliv man annars säger sig vara angelägen att slå vakt om. I höstas drev man igenom en höjd förmögenhetsskatt.

I reservation 2 har vi moderater understrukit att de andra kapitalskatterna, arvs- och gåvoskatten, som också skärptes i höstas, ytterligare kommer att försvara generationsskiften i familjeföretagen och därmed verka hämmande inte bara på nyföretagandet utan också på sysselsättning och investeringar i redan existerande företag.

När riksdagen förra våren beslöt om en lindring av dubbelbeskattningen av utdelad vinst i icke börsnoterade aktiebolag påtalade vi olägenheten för de mindre och medelstora företagen med ofta lågt aktiekapital av att avdragsrätten för aktieutdelning begränsades till 15 % av aktiekapitalet. Vi föreslår därför i reservation 3 att denna begränsning av avdragsrätten slopas.

I reservation 4 om skatt på viss elkraft är vi moderater också ensamma. Vi yrkar att skatten skall upphöra. Vi gör det med samma argument som i höstas: att det är fråga om inte en vinstskatt utan en skatt på produktionen, som drabbar företagen oberoende av betalningsförmåga, att den motverkar industriinvesteringar, att den motverkar de fördelar som kunnat vinnas genom devalveringen och att företag med egen vattenkraft missgynnas i förhållande till de företag som köper sin kraft. Det kan tilläggas att skatten slår hårdast i Norrbotten, vilket landskap socialdemokraterna annars vill slå vakt om i sin omfattande Norrbottensproposition. I sanning ett ologiskt agerande!

En annan lag som vi vill avskaffa är den 2-procentiga löneavgiften, som beslöts våren 1982 och trädde i kraft vid förra årsskiftet. Som vi redan när lagen antogs förutspådde kan man knappast påstå att de 2 procenten avräknats mot tillgängligt löneutrymme i årets avtalsrörelse – åtminstone i den del av avtalsrörelsen som hittills är avklarad. Härigenom har vårt konkurrensläge ytterligare försämrats, och lagen bör avskaffas vid kommande halvårsskifte.

Löneavgiften behandlas i reservation 7. Därmed återstår de gemensamma borgerliga reservationerna 5 om forskning och utveckling och 6 om arbetsrättsligt skadestånd. Dessa två reservationer kommer att tas upp till behandling av andra företrädare för reservanterna, varför jag, herr talman, avslutningsvis nöjer mig med att yrka bifall till samtliga sju reservationer.

Anf. 36 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 35 behandlas inte mindre än 25 motioner. En del av dessa motioner innehåller yrkanden som helt överensstämmer med förslag som tidigare behandlats i riksdagen under detta riksdagsår. Centern har då – såväl i motioner som i reservationer och omröstningar – redovisat sin ståndpunkt, och vi har därför inte återupprepat våra motionsyrkanden. I sakfrågorna är vår ståndpunkt oförändrad.

Till utskottsbetänkandet har fogats tre reservationer som centern står bakom. I reservation 1 om förmögenhetsskatten framhåller vi reservanter att

arbetande kapital i mindre och medelstora företag i princip skall undantas från förmögenhetsbeskattning. Det är en ståndpunkt som vi i många år har förfäktat och som vi nu upprepar. Vi föreslår att denna ståndpunkt skall ges regeringen till känna.

I reservation 5 av centern, folkpartiet och moderaterna berörs stimulansreglerna för forskning och utveckling. Reservanterna anser att nuvarande regler om det särskilda avdraget bör vara kvar och tar därmed avstånd från finansministerns aviserade förslag.

Reservanterna ställer sig också positiva till de synpunkter som framförs i motion 1866 av Nils Åsling om åtgärder för förverkligande av projekten med elkrafts- och flygmuseerna i anslutning till Tekniska museet i Stockholm.

I reservation 6 av centern, folkpartiet och moderaterna berörs frågorna om arbetsrättsligt skadestånd. Enligt en regel som länge tillämpats i skatteutskottet brukar utskottet inte göra något ställningstagande i frågor som är föremål för utredning eller prövning i kanslihuset. I detta utskottsbetänkande gör emellertid socialdemokraterna, som har majoritet i utskottet, ett klart ställningstagande som i princip överensstämmer med vad som yrkas i vpk-motionen 866. Med anledning av detta redovisar också utskottsledamöterna från centern, folkpartiet och moderaterna sin principiella ståndpunkt, som överensstämmer med nu gällande regler, innebärande att ett arbetsrättsligt skadestånd liksom andra skadestånd bör anses som en avdragsgill driftkostnad.

Till utskottsbetänkandet har vi centerpartister också fogat ett särskilt yttrande angående skatt på viss elkraft. Som jag sade i inledningen av mitt anförande har centern inte upprepat sin motion från i höstas. Vi har ansett det vara mera realistiskt att få till stånd en omprövning av denna skatt i samband med en eventuell proposition om energiskatterna.

I utskottsbetänkandet behandlas också en partimotion från centern, motion nr 2134, där bl. a. frågan om rätten till avdrag för pensionsförsäkringspremier berörs. Enligt nuvarande regler får egenföretagaren betala arbetsgivaravgift också på det belopp som används till att betala privata pensionsförsäkringar. Drivs däremot företaget som aktiebolag utgör inte bolagets kostnader för pensionering av anställda något underlag för arbetsgivaravgifter. Ur rättvisesynpunkt bör en ändring här snarast komma till stånd. Med tanke på respekten för principen om likabehandling av löntagare och företagare och för regeln att företagsformen inte skall styra beskattningen borde en ändring äga rum så snart som möjligt. Utskottet hänvisar till företagsskatteutredningen, som har att pröva frågan. Med hänsyn till den positiva skrivningen i utskottets betänkande såväl i år som förra året förutsätter jag att ett förslag snarast kommer att framläggas.

I den tidigare nämnda partimotionen från centern berörs också frågan om grundavdrag från företagares inkomster vid beräkning av arbetsgivaravgifter. Som det nu är utgår arbetsgivaravgift för egenföretagare på såväl arbets- som kapitalinkomst. För att skapa likvärdiga regler oberoende av företagsform borde en viss hänsyn tas till detta och ett visst belopp i botten befrias från avgift. Ett annat alternativ för att lösa detta problem är att avdrag

Torsdagen den
7 april 1983

Vissa företagsskattefrågor m. m.

medges för en viss procent av inkomsten upp till en bestämd nivå.

Utskottet har här hänvisat till pågående utredningar och till den överenskommelse som träffades mellan centern, folkpartiet och socialdemokraterna i samband med beslutet om 1982 års skattereform. Jag hoppas verkligen att denna fråga löses i samband med beslutet om finansieringen av skattereformen för år 1984.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag anfört yrkar jag bifall till reservationerna 1, 5 och 6.

Anf. 37 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Tillåt mig i anslutning till det betänkande kammaren debatterar utveckla folkpartiets syn på några däri ingående frågor. I reservation 1 – som är gemensam för de tre icke-socialistiska partierna – menar vi reserverar att utskottet borde ha gett regeringen till känna att arbetande kapital i mindre och medelstora företag utgör en så väsentlig förutsättning för svenskt näringsliv att sådant kapital därför bör undantas från förmögenhetsskatt.

Inom folkpartiet anser vi att det är en mycket viktig principiell skillnad mellan å ena sidan kapital placerat i risktagande satsningar i mindre företag och å andra sidan mera passiva förmögenhetsinnehav av konsumtionskaraktär.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservation nr 1 i skatteutskottets betänkande 35.

Jag yrkar också bifall till reservation nr 5. I denna har folkpartiet glädjande nog fått såväl centerns som moderaternas stöd för motionskravet att avdraget för företagens forsknings- och utvecklingskostnader skall bibehållas. Om man gör så utesluter detta i och för sig inte selektiva insatser. Det finns dock, menar vi, tillräckligt många exempel på politikerns oförmåga att avgöra vad som industriellt är värt att satsa på eller inte. Dessa exempel talar entydigt för att det särskilda forskningsavdraget inte bör slopas.

Så slutligen några ord om reservation nr 6, som handlar om arbetsrättsligt skadestånd. Vad som egentligen avses med arbetsrättsliga skadestånd framgår inte av betänkandet, inte heller av vpk-motionen som är föremål för behandling. Jag utgår dock från att man menar de allmänna skadestånden. Skulle avsikten vara att även de ekonomiska skadestånden skulle omfattas av den slopade avdragsrätten, skulle ju följden bli att en småföretagare kunde drabbas mycket hårt, ja, rent av tvingas i konkurs vid en feltolkning av lagen om anställningsskydd. Detta förefaller mig ändå vara att ta i.

I utskottsbetänkandet åberopar man nya arbetsrättskommitténs betänkande MBL i utveckling, SOU 1982:60. Nya arbetsrättskommittén konstaterar i detta betänkande att man inte kommit fram till någon gemensam uppfattning huruvida skadestånden skall vara avdragsgilla eller ej. Man påpekar däremot att en ändring i fråga om behandlingen av allmänna skadestånd vid taxeringen bör föregås av ett skatterättsligt och tekniskt förberedelsearbete som det inte ligger inom ramen för vårt utredningsuppdrag att utföra".

Med detta uttalande för ögonen är det svårt att förstå att utskottsmajoriteten kunnat uttala sig så kategoriskt som den gör, när den konstaterar att det knappast kan anses rimligt att ett arbetsrättsligt skadestånd skall ha karaktären av driftkostnad, som vid taxeringen är avdragsgill i sin helhet. Det är en utbredd uppfattning att den nuvarande ordningen inneburit att de mindre företagen drabbats hårdast av utdömda skadestånd. Jag kan alltså hålla med om att nuvarande bestämmelser inte är helt rättvisa, och det kommer de nog aldrig heller att kunna bli. Skulle man däremot avskaffa avdragsrätten är det helt uppenbart att obalansen blir än mera uttalad än vad som är fallet i dag. Konsekvenserna av skatter och arbetsgivaravgifter kommer då att ytterligare försämra situationen för de mindre företagen, främst de som drivs som enskild firma eller handelsbolag. I princip kommer dessa konsekvenser att i det närmaste omöjliggöra för arbetsdomstolen och övriga domstolar att utdöma likvärdiga skadestånd.

Skall de allmänna skadestånden göras skattepliktiga måste man också i konsekvensens namn titta på rättgångskostnaderna. Är det rimligt att de är avdragsgilla i rörelsen i ett sådant läge? Även de ekonomiska skadestånden kommer i logikens namn in i bedömningen.

Herr talman! En arbetsgrupp inom arbetsmarknadsdepartementet utreder tydligen f. n. frågan om de arbetsrättsliga skadestånden. Låt mig till sist uttrycka den förhoppningen att denna arbetsgrupp inte tar lika lätt på de problem som är förknippade med denna fråga som skatteutskottets socialdemokratiska majoritet har gjort. Från folkpartiets sida har vi velat markera de risker för stora orättvisor och betydande följder i enskilda fall, främst för de mindre företagen, som en slopad avdragsrätt kan medföra.

Jag yrkar därför bifall också till reservation nr 6 i det betänkande vi nu debatterar.

Anf. 38 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Kanske skulle jag låta mig förledas till att kommentera Kjell Johanssons inlägg till att börja med, eftersom jag har det i färskt minne, men jag avstår från det – om jag skulle glömma bort att göra det, kanske det inte spelar så stor roll.

Jag skall behandla tre motioner från vänsterpartiet kommunisterna: dels en motion om rätten till avdrag för arbetsrättsligt skadestånd, dels en motion som tar upp frågan om svenska företags utlandsinvesteringar, dels en motion med krav på att man skall slopa rätten till avdrag för representationskostnader. Jag börjar med den sistnämnda.

För kostnader i samband med representationsmåltider vid affärsförhandlingar äger företag eller företagare rätt att göra avdrag vid taxeringen. Man måste ställa sig frågan: Varför skall detta anses som en avdragsgill kostnad i förvärvskällan? Det är ju så att företagaren eller bolaget som bjuder får göra avdrag för måltidskostnaderna intill ett visst belopp, och man får därmed en lägre beskattningsbar inkomst. För varje middagsgäst, inkl. företagaren själv, får vi andra skattebetalare betala 110–120 kr. på grund av detta avdragssystem. Det är vad det s. k. representationsavdraget i själva verket

Torsdagen den
7 april 1983

Vissa företagsskattefrågor m. m.

innebär. Med ett slopande av detta avdrag skulle flera fördelar uppnås.

För det första skulle vi uppnå en viss jämställdhet mellan vanliga människor och dessa företagsrepresentanter och andra, som äter en stor del av sina middagar och luncher genom att betala med sina av företagen och skattebetalarna betalda plastkort. Vanliga människor får själva dyrt betala sina egna måltider och även sina gästers – det är något av en hederskodex för den stora gruppen vanliga, hederliga arbetare och tjänstemän i det här landet. Att då tillåta en viss minoritet att äta delvis på dessa människors bekostnad är direkt stötande.

För det andra förekommer det i dag – det kan vi utgå ifrån – ett fusk med de här avdragen. De görs även i de fall då kostnaderna inte har ett omedelbart samband med affärsverksamheten. Kontrollen i det avseendet är oerhört svår att genomföra. Enligt utsago förekommer det vidare att man i stället för kostnaden för vin och sprit tar upp kostnad för ett extra antal middagar – som bekant är kostnaden för vin och sprit i representationsammanshang inte avdragsgill. Med ett totalt slopande av rätten till representationsavdrag skulle den möjligheten till fusk elimineras.

I den debatt som har förts vid flera tillfällen om slopandet av representationsavdragen har det framförts domedagsprofetior från restaurangnäringen. Krögarna menar att de skulle få slå igen verksamheten om avdragsrätten slopades. Då måste man ställa sig frågan: Bjuder företagarna på middag i affärssammanshang bara för att de själva behöver stå för endast en mindre del av kostnaden? Om det är på det viset, då är det inte för att genomföra en affärstransaktion som man bjuder på dessa måltider. Eller skall man tolka restauratörernas oro på så sätt att det i de flesta fall inte handlar om affärsmiddagar när man betalar med företagets plastkort, utan om sådana måltider som inte berättigar till avdrag för kostnaderna? Hur som helst så är slopande av denna avdragsrätt en rättvisefråga, en fråga om att slopa en förmån för ett fåtal som av ett flertal anses som stötande.

Om man läser utskottets skrivning med anledning av vår motion, finner man att utskottet inte säger speciellt mycket annat än att utskottet tycker att dessa kostnader skall behandlas som avdragsgill driftkostnad. Detta säger utskottet nu, i april månad 1983. I december 1982, då en likalydande motion var föremål för behandling, sade utskottet följande: "Utskottet är inte främmande för tanken att begränsa eller slopa avdragen för representation ---."

I detta uttalande instämde också finansminister Kjell-Olof Feldt, då han den 15 december förra året sade: "Vi är inte ointresserade av frågan om representationsavdragen – den har varit uppe många gånger till diskussion här i kammaren ---."

Av de ställningstaganden som utskottsmajoriteten och socialdemokraterna den gången gjorde skönjer man inte någonting i dagens betänkande, och det tycker jag är allvarligt. Är det intresse som man deklarerade i december nu helt borta? Det framgår i vart fall inte av utskottsbetänkandet att det intresset kvarstår.

Efter detta, herr talman, tänker jag beröra frågan om de svenska

företagens investeringar i utlandet. De svenska företagens investeringar i utlandet har ökat på ett mycket dramatiskt sätt under framför allt de senaste åren. Samtidigt har industriinvesteringarna i Sverige gått tillbaka. En allt större andel av de svenskägda företagens sysselsättning och produktion har förlagts utanför Sveriges gränser. Det finns ett direkt samband mellan den processen och de ekonomiska problemen i vårt land. Utlandsinvesteringarna försvårar ansträngningarna att motarbeta stagnation och kriser, att öka investeringarna och produktionen inom Sverige och minska arbetslösheten. Därför krävs det åtgärder för att begränsa de svenska företagens investeringar i utlandet.

Utvecklingen av svenska företags investeringar i utlandet framgår av riksbankens statistik över dels lämnade tillstånd till svenska direkta investeringar i utlandet, dels lämnade tillstånd till svenska företag att ställa borgen eller garanti för utländska dotterbolags upplåning. Om man tittar på denna statistik, finner man att 1980 gav riksbanken tillstånd till direktinvesteringar i utlandet för i runt tal 3 800 milj. kr., dvs. 3,8 miljarder. År 1981 gav riksbanken tillstånd till sådana investeringar för 6 540 milj. kr., dvs. i runt tal 6,5 miljarder, en ökning från 1980 till 1981 med inte mindre än 72 %. Denna ökning fortsätter om än inte i exakt samma höga takt. År 1982 gällde nämligen samma tillståndsgivning 8 668 milj. kr., alltså närmare 8,7 miljarder, en ökning från föregående år med 33 %.

Sammantaget under dessa två år – från 1980 till 1982 – utgör denna ökning inte mindre än 128 %, dvs. en ökning med ungefär 5 000 milj. kr. på bara två år.

Statistiken för januari–februari från riksbanken pekar på en ytterligare kraftig ökning. För januari–februari 1983 är det nära en fördubbling mot förhållandet vid samma tidsperiod 1982. Skulle den tendensen stå sig, torde tillstånden till de svenska direktinvesteringarna i utlandet för hela 1983 komma att uppgå till mer än 15 miljarder. Nu är inte detta troligt, men den bakgrunden borde väl väcka den socialdemokratiska regeringen till motåtgärder.

Visserligen arbetar den socialdemokratiska regeringen efter devisen att vi inte kan hindra utlandsinvesteringarna därför att dessa skapar jobb i Sverige. Men nu förhåller det sig knappast på det viset. Det finns inget som talar för att varje jobb i utlandet, som exporteras i form av kapital, skulle ge fler jobb netto i Sverige.

Tillväxten i de stora internationellt verksamma företagen med bas i Sverige sker i allt högre grad genom utlandsproduktion. Det har skett en väsentlig tyngdpunktsförskjutning i de svenska industriföretagens produktionsverksamhet. Det finns 18 stora svenska industrikoncerner som är helt dominerande när det gäller utlandsinvesteringarna. De svarar för inte mindre än 90 % av antalet utlandssysselsatta i tillverkningsbolag. Inom Sverige sysselsätter de ca 30 % av hela antalet industrianställda.

I de svenska företagsenheterna minskade sysselsättningen med 19 000 mellan 1963 och 1981. Samtidigt ökade antalet anställda i dotterbolagen utomlands med nära 140 000. Antalet anställda utomlands inom gruppen har

Torsdagen den
7 april 1983

Vissa företagsskattefrågor m. m.

ökat från 39 % år 1963 till 54 % 1973 och 60 % 1981.

Herr talman! Erfarenheterna talar alltså i rakt motsatt riktning. Till den här för sysselsättningen så skrämmande statistiken kommer också de investeringar som gjorts av dotterbolagen genom borgensåtaganden av moderbolagen i hemlandet – belopp vilka tillsammans är någon miljard högre än siffran för direktinvesteringar – samt de egna upplåningarna i utlandet utan säkerhet från moderbolagen. Den här summan torde för 1982 ligga någonstans på 25 à 26 miljarder kronor.

Det är utifrån detta som vänsterpartiet kommunisternas krav om en avgift på svenska företags investeringar i utlandet har tillkommit. Det finns nämligen ett direkt samband, som vi också tidigare påtalat, mellan de växande utlandsinvesteringarna och de ekonomiska problemen i vårt land.

En avgift på 10 %, som baseras på företagets utnyttjande av i riksbanken beviljade tillstånd till direktinvesteringar i utlandet, skulle ge dubbla effekter. Dels skulle avgiften i sig ge pengar till statskassan. Dels skulle den samtidigt självfallet motverka tendenser till stark ökning av de svenska företagens utlandsinvesteringar.

Om avgiften ger den effekten, så är det primära målet enligt vår uppfattning uppnått, nämligen att hejda denna kraftigt ökande tendens att flytta ut jobben från Sverige till andra länder.

Slutligen, herr talman, skall jag gå in på den tredje motionen, som berör det arbetsrättsliga skadeståndet. Vi motionärer och utskottsmajoriteten är här i sak överens. Enligt utskottets skrivning, om jag får tolka denna positivt, har vi att räkna med ett förslag från regeringen om att arbetsrättsliga skadestånd av olika slag i fortsättningen icke skall föranleda rätt till avdrag vid taxeringen.

Syftet med arbetsrättsliga skadestånd är självfallet att motverka brott mot avtal eller lagar inom arbetslivet. Det får inte vara ekonomiskt lönsamt att frångå vad som har överenskommit genom avtal eller vad som har föreskrivits i lagar. Därför behövs det en skärpning också när det gäller skadestånden. En sådan skärpning kan självfallet komma till stånd i och med att rätten till avdrag för skadestånd vid taxeringen icke beviljas. Det förekommer nämligen inte sällan att avtal och lagar överträds på arbetsmarknaden och att företag av den orsaken åläggs skadestånd, antingen i form av en uppgörelse eller i form av en dom i arbetsdomstolen.

Enligt vår mening finns det alltså skäl att skärpa den nuvarande lagstiftningen för att det därigenom skall bli dyrare – om jag får uttrycka mig på det sättet – för arbetsköparna att bryta mot lagar och ingångna avtal.

Kjell Johansson gjorde en utläggning om hur förfärande det skulle vara, om de företagare som begår avtalsbrott eller lagbrott själva skulle behöva betala hela skadeståndet och inte få det subventionerat till ungefär 60 % genom skattebortfall. Ett sådant resonemang faller på sin egen orimlighet.

Det kan väl knappast vara rimligt att Kjell Johansson, om han begick ett lagbrott eller avtalsbrott, själv bara skulle behöva betala ungefär 40 % av det

ådomda skadeståndet? Resten skulle andra skattebetalare stå för. Blotta tanken på något sådant borde leda Kjell Johansson in på andra funderingar. I varje fall borde det få honom att ta till andra argument än dem han föredrog här i kammaren för en stund sedan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till det särskilda yrkande som delats ut till kammarens ledamöter och som avser hemställan om bifall till vår motion om en avgift på svenska företags utlandsinvesteringar samt om bifall till vår motion om ett slopande av representationsavdragen. Yrkandet gäller mom. 16 och 26. Vi hemställer under mom.

16. beträffande *representation* att riksdagen med anledning av motion 1982/83:885 beslutar hos regeringen begära lagförslag innebärande att avdragsrätten för representationskostnader slopas,

26. beträffande *skatt på utlandsinvesteringar* att riksdagen med anledning av motion 1982/83:884 beslutar hos regeringen begära lagförslag innebärande att en skatt skall uttas med 10 % på den summa ett företag utnyttjar till utlandsinvestering enligt tillstånd som beviljats av riksbanken.

Beträffande frågan om det arbetsrättsliga skadeståndet har jag ingen anledning att här framställa något yrkande, med utgångspunkt i utskottets positiva och vällovliga skrivning, som inger förhoppningar om ett förslag från regeringen.

Anf. 39 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Tommy Franzén åberopar vad jag sade i mitt inlägg tidigare i fråga om arbetsrättsliga skadestånd. När man läser den motion som vpk har väckt, framgår det ganska klart vilken inställning vpk har. Där sägs: "Orsaken är att arbetsköparna försöker kringgå lagar och avtal eller att de ej skaffat sig de kunskaper de borde ha."

Med tanke på de hundratusentals tolkningar av avtal och lagar som årligen görs inom arbetslivet är det ändå förvånansvärt få fall som tas upp i domstol.

Att påstå, som Tommy Franzén och hans medmotionärer gör, att arbetsköparna försöker kringgå lagar och avtal, är bara ett sätt att falla in i den jargong som vpk brukar använda.

Skadestånden behöver skärpas, säger Tommy Franzén. Ja, det går även med den modell som vi har i dag. Det är bara för arbetsdomstolen att döma ut högre skadestånd. Men arbetsdomstolen har ju gjort bedömningar av hur höga skadestånden bör vara, och de bedömningarna är väl ändå rimliga.

Slutligen: Tommy Franzén säger att det inte skulle vara rimligt att, om jag skulle begå ett lagbrott, skattebetalarna skulle betala 60 % av böterna. Nej, det tycker inte jag heller. Men här är det i många fall fråga om brott mot ett avtal som har träffats mellan arbetsmarknadens parter. I andra fall är det fråga om lagbrott. Att göra sådana jämförelser som Tommy Franzén försöker göra är att göra det alldeles för enkelt för sig.

Skall man höja skadestånden, som Tommy Franzén vill, är det en högst olämplig metod att inte bevilja avdrag för dem. Det kommer nämligen att slå mycket ojämnt, beroende på vilken företagsform det gäller. De som driver

sitt företag i form av enskild firma eller handelsbolag kommer regelmässigt att drabbas mycket hårdare än dem som driver sitt företag i form av aktiebolag. Därför kan man inte döma ut rimliga skadestånd med en sådan ordning. Det går inte, Tommy Franzén, att ta sig fram den vägen med någon vidare framgång.

Anf. 40 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Jag tror att vi måste reda ut frågan om hur vi skall få högre skadestånd, Kjell Johansson. Tydligt är att Kjell Johansson är överens med mig om att man gott och väl kan utdöma högre skadestånd. Men när man utdömer dessa skadestånd – oavsett om de är högre, oförändrade eller eventuellt lägre – är det smakligare om deras vikt är precis den som utdömts. Har 10 000 kr. utdömts i skadestånd för ett lag- eller avtalsbrott, skall det också vara 10 000 kr. för företagaren eller aktiebolaget och inte 4 000 kr., som det är i realiteten i dag. Detta är självfallet den bästa vägen.

Om Kjell Johansson sedan anser att man bör ha en differentiering av skadestånden för samma brott beroende på om det gäller ett fåmansbolag eller ett större aktiebolag, då kan den frågan alltid diskuteras. Men om ett brott har begåtts av ett fåmansbolag och man därigenom möjligen kan påstå att det föreligger en viss okunnighet – i förhållande till om det skulle ha gällt ett stort företag – är det väl O. K. att ta hänsyn till detta vid bedömningen av skadeståndet, och det är vad arbetsdomstolen gör i dag.

Vad jag menar är att skadestånden måste ha sin verkliga vikt och inte skall subventioneras skattevägen till ungefär 60 % – eller kanske ännu mera när det gäller egenföretagare, där marginalskatterna kanske ligger högre än för aktiebolag.

Kjell Johansson säger att det är typiskt för vpk:s inställning att säga att arbetsköparna försöker kringgå lagar och avtal. Jag vet inte vad Kjell Johansson har för bakgrund. Själv har jag under 23 år arbetat som elektriker, och under de åren har jag tydligt upplevt hur arbetsköparna verkligen försöker kringgå lagar och avtal. Jag har också en 20-årig facklig bana bakom mig, och även där har jag tydligt sett hur man försöker kringgå ingångna lagar och avtal.

Den här inställningen bygger alltså på erfarenheter från arbetslivet, och den är inte vänsterpartiet kommunisterna ensam om, utan enligt utskottet delas den också av socialdemokratin.

Sedan säger Kjell Johansson att det är förhållandevis få fall som går till domstol. Det skulle då inte vara så farligt. Men låt mig säga att det är ett avsevärt antal fall där skadestånd utdelas i form av överenskommelser eller jämkningar mellan parter.

Anf. 41 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag sade alltså att det är typiskt för vpk att uttrycka sig på det sätt som man gör i motionen. Det har jag haft rika tillfällen under den korta tid jag suttit här i riksdagen att konstatera.

Nu skall vi klara ut det här med skadeståndet, sade Tommy Franzén. Men

inte blev det utklarat. Inte blev det utklarat vilka konsekvenser det får om man skall ha det här skadeståndet och om den som drabbas, låt oss säga en småföretagare, dessutom skall betala rättegångskostnaderna av egna medel, skattade pengar, och också betala arbetsgivaravgifter av egna medel. Tala om för mig, Tommy Franzén, varför en småföretagare som drabbas av ett skadestånd skall få högre ATP genom att han tvingas att erlægga högre ATP-avgifter bara därför att han har drabbats av skadestånd!

Det finns en mängd olika frågor att klara ut då det gäller det arbetsrättsliga skadeståndet. Jag tycker att det vore bäst att göra detta först – innan man, som skatteutskottet gjort, uttalar sig så positivt om en sådan här förändring.

Anf. 42 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Kjell Johansson tycker att det är typiskt för vänsterpartiet kommunisterna att uttrycka sig på det sätt som vi här gjort. Vi har gjort det därför att vi tycker att det finns anledning att tala om hur saker och ting förhåller sig och vad som försiggår. Det talar vi om i klara ordalag, och det är också därför som vi har uttryckt oss på det sätt vi gjort. Vi försöker inte att genom kryptiska skrivningar och formuleringar dölja våra egentliga avsikter, utan vi talar om dem rätt ut. Om det är stötande för Kjell Johansson, må det väl vara hänt. Vi tycker att det är riktigt och tänker också fortsätta med det.

Jag kan hålla med om att en något udda konsekvens kan bli en högre ATP om man nu slopar rätten till avdrag för det arbetsrättsliga skadeståndet. Då må man väl se över det på något annat sätt, för det kan i rimlighetens namn inte motivera en skattesubvention. Om man i domstol eller genom en förlikning vid en förhandling kommer överens om ett skadestånd på exempelvis 10 000 kr., är väl inte meningen att 10 000 i realiteten bara blir 4 000 på grund av att man får göra avdrag i taxeringen och därigenom uppnår skattelättnader.

Konsekvensen är densamma för arbetstagare. Det finns lönarbetare som inställt sig inför domstol. Det är där som rättegångskostnaderna kommer in, som Kjell Johansson talar om. Inte får de här lönarbetarna, såvitt jag vet, göra avdrag på sina inkomster i sina taxeringar för de kostnader som de åsamkats genom att de släpats till domstol av arbetsköparna. Inte heller får de göra avdrag för det skadestånd de ålagts för de brott emot lagar och avtal som de har begått. Konsekvensen måste vara att avdragsrätten slopas för – medvetet eller omedvetet – försumliga, företagare och andra.

Tredje vice talmannen anmälde att Kjell Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 43 ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! I sitt betänkande nr 35 har skatteutskottet sammanfört ett flertal motioner, som har det gemensamt att de alla handlar om skatteregler för olika slag av näringsverksamhet.

Torsdagen den.
7 april 1983

Vissa företagsskattefrågor m. m.

Jag har för avsikt att nu i ett första inlägg endast ta upp de områden där utskottet inte är enigt och där tidigare talare pläderat för de avgivna reservationerna, och också Tommy Franzéns plädning.

Jag vill börja med reservation 1. Där tas företagarnas förmögenhetsbeskattning upp.

Reservanterna önskar nu att riksdagen skall skriva till regeringen med begäran att regeringen skall lägga fram en proposition som befriar rörelseidkare från att erlägga förmögenhetsskatt på kapital som är nedlagt i jord- och skogsbruk eller i rörelse.

Det är här fråga om en gemensam reservation från de tre borgerliga partierna. Reservanterna bygger upp sitt resonemang kring företagsskattekommitténs betänkande från november 1981. Men i detta betänkande var det ingen borgerlig enighet. Moderaterna ville gå längre i generositet vad gäller befrielse från förmögenhetsskatt än centern och folkpartiet ville göra. Moderaterna ville t. o. m. befria passiva jord- och skogsägare från förmögenhetsskatt, medan centern och folkpartiet nöjde sig med en halvering av förmögenhetsskatteberäkningen för dem. Min fråga till Knut Wachtmeister är ganska naturlig och klar: Har moderaterna nu övergivit sin tidigare ståndpunkt och anslutit sig till mitten eller är det tvärtom?

Den borgerliga regeringen beställde ju fram några förslag från företagsstattekommittén, att ingå i ett s. k. småföretagarpaket inför valrörelsen 1982. Detta förslag var ett av dem, men den borgerliga regeringen presenterade aldrig någon proposition i ärendet.

Dagens reservanter har alltså haft ett gyllene tillfälle att driva fram ett beslut i frågan när de satt i regeringsställning och därtill förfogade över en majoritet i riksdagen.

Varför gjorde de då inte det? En utomstående kan bara gissa på denna punkt. För min del tror jag att regeringen, efter att ha skärskådat det material som presenterades av företagsskattekommittén, fann förslaget så fördelningspolitiskt stötande att man avstod från att lägga fram det. F. ö. är ju de gällande reglerna för företagare så gynnsamma att de redan nu för andra förmögenhetsägare ter sig som omotiverat fördelaktiga.

Med gällande regler upptas bara 30 % av förmögenhet placerad i rörelser eller jordbruksfastigheter som underlag för förmögenhetsskatten, medan de som placerat sin förmögenhet i bostäder, satt in den på banken eller köpt börsnoterade aktier får ta upp sin förmögenhet till hela dess värde. Man skall också ha klart för sig att det inte alltid – som reservanterna velat göra gällande – rör sig om arbetande kapital i små och medelstora företag. Det finns inga undantag för stora företag – i princip bara för börsnoterade företag. Och det är de största företagen som kommer att få den största nyttan av dessa regler. Ofta rör det sig också om rent passiva penningplaceringar, i mark eller skog, som har ganska stor likhet med kapitalförvaltning.

Av den statistik som företagsskattekommittén redovisade framgick också, att det inte var vad man i vanlig bemärkelse menar med småföretag som hade besvär med förmögenhetsskatterna, utan det rörde sig om andra grupper.

Utskottsmajoriteten menar nu att det inte finns någon som helst saklig

anledning att tillkännage något krav om ytterligare lättnader för de grupper som redan har fått den största lättnaden i förmögenhetsskatten. I dagens statsfinansiella läge är skattebortfallet också betydande. Det rör sig troligen om något hundratal miljoner kronor. Att befria de mest förmögna från denna summa, samtidigt som krav reses på rasering av vitala delar av vårt sociala välfärdssystem, är oacceptabelt för utskottsmajoriteten.

Reservation 2 handlar om nästan samma sak som reservation 1, även om moderaterna är ensamma om den. Också när det gäller arvs- och gåvoskatterna är förmögenhetsvärdena reducerade, och samma ojämlikhet föreligger i detta avseende mellan pengar placerade i företag eller i bank o. d.

Jag kan medge att det, trots de lättnader som finns, kan finnas situationer där arvsskatten kan försvåra generationsväxlingar och att någon form av ytterligare uppskov kan behövas, men inte för att befria passiva arvingar från arvsskatt utan för att befria dem som fortsätter med driften. Det skulle te sig stötande att helt befria även passiva ägare av företag från arvsskatt; det rör sig här kanske mest om ägare av mark och skog.

Att undersöka den frågan ligger inom företagsskattekommitténs ram, liksom att se vilka möjligheter det finns att tillföra småföretagen riskvilligt kapital. Det finns alltså i dag enligt utskottsmajoritetens sätt att se ingen anledning att bifalla reservanternas förslag.

I reservation 3 tar moderaterna åter upp en fråga som en borgerlig regering kunnat föra i hamn om den velat. Men det ville den inte, och därför liknar det hela nu demonstrationspolitik.

Våren 1982 lade den dåvarande regeringen fram de regler som f. n. gäller för utdelningars beskattning när det är fråga om småföretag. I praktiken avskaffades dubbelbeskattningen för företag upp till den medelstora klassen. Om detta var utskottet helt enigt. Det var alltså en borgerlig proposition.

Utskottet var också enigt om de två spärrar som genomfördes, nämligen att maximera den avdragsgilla utdelningen till 15 % av aktiekapitalet och avdragets totalsumma till 700 000 kr. Det betyder att det är fråga om rätt stora företag. Om 15 % av aktiekapitalet kan bli 700 000 kr. har man ett avsevärt aktiekapital.

Utskottet menar att det som gjorts på detta område väl räcker till för det alla ville uppnå 1982, och det finns inget skäl att nu företa några ändringar.

Reservation nr 4 gäller den särskilda vattenkraftsskatten. Reservanterna menar att denna skatt är särskilt olämplig, därför att den utgår på alla kraftverk över en viss storlek och med en viss ålder och inte efter den vinst som avkastas. Det är alltså inte avkastningen som beskattas. Man talar om skatt på produktion, men det tycker jag är ett felaktigt uttryck.

Utskottsmajoriteten menar att syftet med vattenkraftsskatten var att dra in de övervinster som bevisligen hade uppstått när elpriset undan för undan höjts för att anpassas till andra, dyrare energikällor. Avsikten var också att dämpa prisutvecklingen på rätten till fallen. Skatten beräknas inbringa 930 milj. kr., som nog får sägas motsvara de särskilda vinster som uppkommit.

Torsdagen den
7 april 1983

Vissa företagskattefrågor m. m.

Det bästa beviset för att resonemanget här varit riktigt är ju att priset på fallrätter mångdubblats före skattens införande men därefter sjunkit.

Visserligen subventionerade en del företag andra olönsamma grenar i sin verksamhet med vinsterna från vattenkraften, men detta var och är ingalunda en allmän regel, och dessutom har läget avsevärt förändrats – inte sedan skatten infördes men efter den stora devalveringen. Utskottsmajoriteten menar således att egentligen inget har skiftat sedan riksdagen i december 1982 fattade beslut om den särskilda skatten på vattenkraft. Vi yrkar alltså avslag på den reservationen.

Reservation nr 5 handlar om forskning och utveckling. Dess första del innehåller ett förslag att riksdagen i dag skall fatta beslut om att tillkännage för regeringen att man inte vill ta emot en proposition som på något sätt förändrar den skattemässiga behandlingen av forsknings- och utvecklingskostnader.

Utskottsmajoriteten menar att man inte skall hindra regeringen från att framlägga de propositioner som den tycker att man skall presentera riksdagen. Men när förslagen väl ligger på riksdagens bord skall vi kritiskt granska dem och i samband därmed också väcka motioner om vi anser att det behövs. Är inte förslagen bra skall de avslås, men att ta till så preventiva åtgärder som reservanterna vill använda sig av tycker vi är att gå för långt. Man skulle alltså inte ens få framlägga propositionen!

Beträffande yrkandet i motionen 1866 som reservanterna anslutit sig till vill utskottsmajoriteten anföra att skatteavdrag för att skaffa pengar till Tekniska museet är en felaktig väg att gå. Pengar bör anskaffas på annat sätt. Vi tycker det är långsökt att påstå att ett anslag till ett museum kan ha sådan betydelse för företagets utveckling att skatteavdrag skulle vara berättigat. Enligt majoritetens uppfattning skall denna institution i stället finansieras genom vanliga anslag såsom när det gäller andra institutioner.

I fråga om arbetsrättsligt skadestånd vill reservanterna slå fast att detta är en avdragsgill kostnad i rörelsen, medan Tommy Franzén och vpk tycker att det skall slås fast att sådana kostnader inte skall vara avdragsgilla. Utskottsmajoriteten delar i princip uppfattningen att arbetsrättsliga sanktioner, som ju har till uppgift att upprätthålla respekten för lag och avtal, knappast kan vara en vanlig driftkostnad i rörelsen. Utskottet är ändå inte berett att tillstyrka motionsförslaget om omedelbar lagändring. Anledningen härtill är att arbetsrättskommittén har tagit upp frågan och i december 1982 framlagt förslag till lösning. Då frågan nu alltså är föremål för prövning i regeringskansliet, bör denna prövning avvaktas innan lagändring vidtas.

Slutligen begär moderaterna i reservation 7 att den särskilda löneavgiften för finansiering av skatteomläggningen avskaffas. Enighet råder om att skatteomläggningen skall totalfinansieras. En stor utskottsmajoritet anser att detta inte går att klara med moderaternas besparingsalternativ. Av innevarande år är ju dessutom en stor del gånget och att nu klara indragningen av offentliga utgifter för skattesänkningar som har varit i kraft hela året ter sig helt orealistiskt. Dessutom finns även för framtiden en stor majoritet, som tycker att man har kommit överens om ett visst finansierings-sätt.

När det gäller Tommy Franzéns särskilda yrkande om representationsavdraget vill jag framhålla att man kan ha olika åsikter om detta och om representationen skall vara en avdragsgill driftkostnad, alltså en omkostnad för att en affär skall gå i lås, eller inte. Det kan också vara fråga om en personlig levnadskostnad. Utskottet har tryckt på att man får vara väldigt hård när det gäller att göra en bedömning. Det skall klart framgå att det är fråga om en affärskostnad för att det skall bli en driftkostnad, som samtidigt är avdragsgill. Vi är fortfarande inte främmande för att man får pröva denna fråga i mycket restriktiv anda även i fortsättningen. Om det i dag anses normalt att en affär skall göras upp i samband med någon form av representation, är representationen naturligtvis en omkostnad i rörelsen. Sedan kan man diskutera om den mat som företagaren eller tjänstemännen själva äter skall beskattas eller inte. Det är en annan fråga. Problemet är så pass krångligt att vi i dag inte är beredda att avskaffa avdragsrätten för representation.

När det gäller investeringar i utlandet vill vi påstå att det i många fall helt enkelt är nödvändigt för svenska företag att göra investeringar i utlandet för att de över huvud taget skall kunna komma in på den utländska marknaden. Många länder föreskriver att det hos dem måste finnas hopsättningsfabriker o. d. Vi har en regel som säger att man inte skall tillåta utlandsinvesteringar, om inte den svenska handeln får nytta av dem på något sätt. Jag tycker att man måste handskas med dessa ting på annat sätt än att tillgripa en tioprocentig avgift, som drabbar en del saker som verkligen är till nytta. Vissa investeringar i utlandet är nämligen till nytta.

Utan att ta ställning till Tommy Franzéns uppgifter om hur mycket pengar det här är fråga om – vi har ju den officiella statistiken och så långt håller jag med honom, men jag vill inte stå för de beräkningar han själv gör – vågar jag påstå att vi ändå har skapat regler, och kanske kommer att skärpa dem ytterligare, för att tillse att de investeringar som görs i utlandet verkligen kommer Sverige till godo. Knappast några som helst investeringar görs nu i ett annat land utan att personalen i det svenska moderbolaget accepterar att dessa investeringar görs. Man tror att de är till nytta även för sysselsättningen i Sverige. Vi tycker alltså att det är en felaktig väg att tillgripa en generell skatt för att förhindra utlandsinvesteringar. Man får använda fysiska regleringar i stället för att begagna beskattningen, som slår så pass blint som den här skulle göra.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställen i skatteutskottets betänkande nr 35 i dess helhet, vilket också innebär att jag yrkar avslag på samtliga reservationer samt det yrkande som Tommy Franzén ställde här i kammaren.

Anf. 44 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Erik Wärnberg undrade inledningsvis om det var moderata samlingspartiet som hade närmat sig mitten eller tvärtom, eftersom vi var eniga i reservation 1 angående förmögenhetsskatten. I företagsskattekommittén ville inte vi vara med om att höja förmögenhetsskatten på viss skog

och jord, och där skilde det sig, men dagens betänkande är baserat på ett antal motioner, och där har vi skrivit ihop oss när det gäller förmögenhets-skatten. Vem som har närmat sig vem får herr Wörnberg själv avgöra.

Det gläder mig att Erik Wörnberg vad beträffar reservation 2 har förståelse för att det kan uppstå svårigheter för familjeföretagen i generationsskiftet. Jag hoppas att Erik Wörnbergs synpunkter här förs vidare och materialiseras i ett förslag från regeringen.

Sedan påstod Erik Wörnberg på tal om reservation 3 att vi i våras var eniga om lindringarna i beskattningen av aktieutdelning för företag som icke var börsnoterade. Det är en sanning med ganska stor modifikation. På s. 28 i skatteutskottets betänkande 1981/82:65 har vi en reservation under rubriken Dubbelbeskattning av aktieutdelning och kapitalbeskattning av arbetande kapital, där det står bl. a.: "Mot förslaget kan emellertid riktas kritik i flera avseenden. Den absoluta beloppsspärren på 700 000 kr. innebär – som motionärerna i motion 2522 framhåller – att de något större företagen inte kommer att ha möjlighet att utnyttja avdraget fullt ut, medan den relativa spärren vid 15 % av aktiekapitalet för mindre företag med lågt aktiekapital kommer att innebära att en icke oväsentlig del av utdelningen inte kan räknas in i avdragsbeloppet.

Enligt utskottets mening får förslaget i propositionen ses som ett provisorium."

Litet längre ner står det: "Vad utskottet nu anfört bör ges regeringen till känna."

Vi hade alltså för ett år sedan kritiska synpunkter på förslaget, och dem har vi nu följt upp med en motion som har resulterat i reservation nr 3.

Elskatten debatterade vi så mycket i höstas, så den tycker jag inte att jag behöver kommentera ytterligare, utan jag går över till reservation nr 7. Där vill jag bara säga, eftersom min taltid strax är ute, att löneavgiften ingalunda har inarbetats i något avtal. Avtalshöjningen har inte blivit 2 %, som massmedia brukar säga, utan lönekostnadshöjningen för företagen ligger någonstans mellan 9 och 10 %.

Anf. 45 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Efter Erik Wörnbergs inlägg får jag beträffande det arbetsrättsliga skadeståndet ytterligare understryka att det är positivt att man avvaktar prövning innan lagändring vidtas. Jag tolkar detta så att en lagändring kommer att vidtas.

Vad beträffar representationsavdragen säger Erik Wörnberg att man hårt har tryckt på att prövningen skall ske i restriktiv anda. Det lilla som utskottet har förmåtts att skriva när det gäller yrkandet om representationsavdragen är ungefär i korthet detta:

"Som utskottet tidigare och senast vid förra riksmötet uttalat är det rimligt att skäliga kostnader för representation behandlas som avdragsgill driftkostnad."

I december, vilket alltså är senare än under förra riksmötet, sade man uttryckligen att man är positivt inställd till någon form av förändring. Jag

tycker att det föreligger en mycket stor begreppsförvirring här, om man nu skall försöka göra någon värdering av decemberuttalandet och det uttalande som föreligger i dag. I dagens uttalande sägs ingenting om något hårt tryck eller någon restriktivitet.

Erik Wärnberg sade vidare, att om det är normalt att affärer görs upp vid middagsbordet, så är det en omkostnad. Jag tycker för min del att om det är normalt, så visst kan man få göra upp affärer var som helst – man kan få sitta på en restaurang eller någon annanstans. Det jag reagerar mot är att skattebetalarna skall stå för en så stor del av kostnaden för middagsbordet.

När det slutligen gäller frågan om investeringar i utlandet säger Erik Wärnberg att det är nödvändigt att göra på detta sätt och att det finns länder som föreskriver att man skall flytta produktionen till dessa länder för att få affärstransaktionerna till stånd. Ja, det finns sådana fall. Men det här står ju näppeligen i överensstämmelse med vad som i dag de facto gäller, nämligen att man för 1982 hade över 8 miljarder i tillståndsgivning och över 9 miljarder i borgensåtaganden. Därtill kommer alla de miljarder avseende dotterbolagen för vilka man inte har borgensåtaganden för moderbolaget. Det är ju så att riksbanken har möjlighet att tillämpa restriktivitet enligt nuvarande lagstiftning. Jag anser att man också borde tillämpa den. Det tycks man inte ha gjort.

Anf. 46 ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att jag inte fick något svar av Knut Wachtmeister på frågan vem det var som hade gett sig i förmögenhetsskattefrågan – om man önskade att skattebefrielse skulle gälla även för passiva jordägare och att de som placerade sina pengar i jordegendom och skog i fortsättningen inte skulle betala någon förmögenhetsskatt eller om de skulle betala halv förmögenhetsskatt. Nu har man skrivit ihop sig, och det är tydligt att man inte vet vad man skrivit ihop sig om – man vill i varje fall inte tala om det. Antingen vill man skriva till regeringen och begära att det skall vara skattebefrielse eller också skall det vara stora lättnader. Sedan får regeringen själv avgöra vilketdera det blir.

Jag tycker att båda formerna är lika tokiga, vilket parti som än ger sig. Har man en förmögenhet placerad på ett sådant sätt att det närmast liknar en kapitalplacering, så som många av de passiva förmögenhetsägarna har, bör man inte ha en lindrigare förmögenhetsbeskattning än de som på ett samhällsnyttigt sätt placerat sina pengar i bank eller i börsnoterade aktier e. d.

Sedan är det fråga om den 15-procentiga utdelningen och om de 700 000 kronorna. Det är möjligt att det inne i texten står så som Knut Wachtmeister läste upp, men det fanns inget yrkande i någon kläm, när vi tog förslaget, och då var det ändå en borgerlig regering som hade lagt fram förslaget. Jag tycker att det är något av demonstrationspolitik, när man kräver att det som inte kunde genomföras under en borgerlig regering, med borgerlig majoritet i kammaren, nu skall genomföras av en socialdemokratisk majoritet.

Torsdagen den
7 april 1983

Vissa företagsskattefrågor m. m.

När det gäller representationsavdragen, som Tommy Franzén talar om, så är jag medveten om att det är en oerhört svår fråga att klara av. Är det normalt att man efter att ha gjort affärer tillsammans bjuder på en måltid e. d., skall detta givetvis vara avdragsgillt. Men är det inte en normal affärsföreteelse utan bara ett sken för att man skall få gå ut och äta en fin middag på företagets bekostnad – det hela fyller alltså egentligen inte någon annan uppgift än att svara för privat konsumtion – så är det fel att avdrag görs. Det gäller alltså att hitta den rätta linjen häremellan, och det hoppas jag att man så småningom kommer att göra.

Jag vill inte utlova att den socialdemokratiska majoriteten i bankofullmäktige kommer att kunna uträtta några underverk när det gäller de utländska investeringarna. De tal enligt 1982 års statistik som Tommy Franzén anger bygger i alla fall på någonting som införts under en borgerlig majoritet. Men här måste man ändå följa de regler och de internationella överenskommelser som finns. Det måste man också ha klart för sig.

Anf. 47 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Vem som har närmat sig vem tycker jag är rätt ointressant. Men faktum är, Erik Wörnberg, att när det gäller jord- och skogsbruk är den stora andelen kapital bunden i jorden och skogen; särskilt gäller detta skogsbruket där en mycket mindre andel kapital är bunden i maskiner.

Jag förstår att Erik Wörnberg inte tycker att det inaktiva kapitalet – de som inte själva brukar sin jord och sin skog – skall ha lätnader. Men det får i så fall lösas i annan form. Det stora flertalet är dock aktiva både när det gäller jordbruk och skogsbruk.

Sedan säger Erik Wörnberg att det är möjligt att jag hade rätt när jag citerade vad som står i skatteutskottets betänkande 1981/82:65. Jag utgår från att Erik Wörnberg tror mig när jag säger att det faktiskt var så som jag läste upp.

Erik Wörnberg sade också att det inte finns någon kläm. Jo, det finns det faktiskt. Där står så här: att riksdagen skall ge "regeringen till känna vad utskottet anfört om dubbelbeskattning av aktieutdelning". Detta är en klar fingervisning om att vi anser att regeringen skall åtgärda saken. Det stod alltså i texten. Det kan aldrig talas om något slags demonstrationspolitik när vi nu fullföljer med en motion.

Anf. 48 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Beträffande representationsavdragen, Erik Wörnberg, tror jag inte att Erik Wörnberg har den uppfattningen att det alltid eller normalt förekommer middagsbjudningar på krogen eller annorstädes för att göra en affärsöverenskommelse eller liknande. Även om det är vanligt förekommande tror jag ändå att det är till en ganska liten del som detta är fallet. Därför tycker jag heller inte att det behöver vara normalt i sig. Jag tror också, som jag sade i mitt huvudanförande, att denna möjlighet ger upphov till ett oerhört stort missbruk av förmånen, och det finns även av den anledningen skäl att ta bort förmånen.

Sedan vill jag beträffande utlandsinvesteringarna säga att det naturligtvis är riktigt att det var under de borgerliga regeringsåren som de ofantliga ökningarna kom till stånd. För att belysa det kan man titta på de officiella siffrorna från riksbanken över tillståndsgivningen. Där ser man att 1975 uppgick värdet av tillståndsgivningen till 2,3 miljarder kronor. 1982 uppgick värdet av tillståndsgivningen till nästan 8,7 miljarder kronor.

Det är klart att detta är en väsentlig ökning och att huvudparten ägde rum under det borgerliga regeringsinnehavet. Jag tror inte att man får stanna vid det, Erik Wärnberg. Som jag också relaterade i mitt huvudanförande har denna kraftiga tendens till ökning av utlandsinvesteringarna fortsatt även sedan socialdemokraterna övertagit regeringsmakten och också fått majoritet i riksbanksfullmäktige.

Under perioden januari–februari 1982 uppgick värdet av tillstånden till 587 miljoner. Januari–februari 1983 uppgick värdet av tillstånden till 1 060 milj. kr. Det är nästan en fördubbling då socialdemokraterna haft makten både i regeringen och i riksbanksfullmäktige jämfört med motsvarande borgerliga tid året innan.

Tendensen är oroande och den borde verkligen få socialdemokraterna att besinna att de måste göra något. Om de inte i dag är beredda att avgiftsbelägga utlandsinvesteringarna, borde de åtminstone känna oro och av den anledningen framlägga förslag som syftar till att hejda utlandsinvesteringarna.

Anf. 49 ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Herr talman! Jag återkommer till Knut Wachtmeister och frågan om förmögenhetsbeskattningen. Det finns ingen statistik som säger att det är småföretagare som besväras mest av förmögenhetsskatten. Någon sådan statistik känner jag inte till. Däremot finns det en statistik som säger att det finns rätt många passiva förmögenhetsägare som har placerat sin förmögenhet på sådant sätt att de kommer att få total befrielse från förmögenhetsskatt utan att på något sätt aktivt delta i arbetet.

Vad som då skiljer dessa stora förmögenhetsägare från de förmögenhetsägare som har placerat sina pengar i bank eller i börsnoterade papper förstår inte jag. Här skapar man en klar orättvisa gentemot en grupp människor som – på grund av lagar eller annat – inte har kunnat komma över dessa passiva förmögenhetsplaceringar utan placerat på annat sätt.

Jag tror fortfarande att jag skall be Knut Wachtmeister att ändra sitt uttryck att det är fråga om att hjälpa små och eventuellt medelstora företag till att det är fråga om att hjälpa de största företagen bland de medelstora, för det är egentligen bara där som förmögenhetsskatten har någon större betydelse. Av småföretagarna är det knappast någon som drabbas av några större belopp – i varje fall inte så att det besväras företagen. De klarar sig ändå.

Jag menar att om man skall ha en förmögenhetsbeskattning över huvud taget, så bör den tas ut så att människor drabbas av den på ungefär samma sätt, oberoende av hur man av en slump eller av andra skäl har lyckats få sina

pengar placerade. Beskattningen bör vara neutral.

Sedan vill jag säga till Tommy Franzén beträffande utlandsinvesteringarna att man inte bara får stirra sig blind på att dessa utlandsinvesteringar har gjorts. Man måste också se efter om utlandsinvesteringarna har varit nödvändiga för att upprätthålla sysselsättningen inom stora grenar av den svenska industrin. Härom tvekar man i dag. Man vet inte säkert om de har varit det. Utredningar har pekat åt motsatt håll. Innan man har kommit fram till hur det förhåller sig bör man inte ta till en blind avgift på 10 % för att försvåra utlandsinvesteringarna, som ibland kan vara till nytta också för sysselsättningen i Sverige.

Tredje vice talmannen anmälde att Knut Wachtmeister och Tommy Franzén anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 50 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Av den förvåning som ibland sprider sig i denna kammare över förbryllande utskottsbeslut har även jag drabbats. Det var när jag tog del av skatteutskottets enhälliga avstyrkande av bifall till min motion nr 367 om rätt för aktiebolag, ekonomiska föreningar samt enskilda firmor att använda investeringsfond resp. investeringsreserv till investeringar i marknadsföring.

Jag borde väl känna mig alldeles förkrossad över denna totala enighet i skatteutskottet – jag har inte ens med mig en enda partibroder eller -syster. Därför borde jag kanske avstå från att över huvud taget yttra mig i det här sammanhanget.

Men går vi bara en kort tid tillbaka, ett par månader, hade vi t. o. m. en partimotion om detta, och det är ju det verkligt intressanta. Då hade jag uppdraget att tala för den del av partimotionen som just gällde detta yrkande. Finansutskottet behandlade i sitt betänkande nr 20 frågan om utvidgning av användningsområdet för de allmänna investeringsfonderna. Vi var då helt eniga i vår egen grupp om reservation 4 – att utskottet skulle föreslå att riksdagen biföll vår partimotions yrkande i denna del.

För avsättande av produkter inom riket gäller ju inte denna möjlighet att använda investeringsfondsmedel för marknadsföringsåtgärder. Då pekade vi mycket riktigt på att företagen ofta börjar som småföretag på hemmamarknaden. De behöver då ha möjlighet till marknadsföringsinsatser. Om försäljningen sedan utvecklas tillfredsställande, fortsätter företagen med att även sälja utomlands. Skall man tillåta ett utnyttjande av investeringsfonden för marknadsföring borde man rimligtvis börja med marknadsföringsåtgärderna på hemmamarknaden och inte med marknadsföring på bortamarknaden.

Utskottet har inte en särskilt stark motivering för sitt avstyrkande. Man anför att skälet till att användningsområdet när det gäller utnyttjandet av investeringsfonden begränsats till marknadsföring utomlands är att sådan marknadsföring ofta medför "särskilda finansiella påfrestningar". Utskottet

vidhåller också sin uppfattning att det inte föreligger några skäl att medge frisläpp för vid taxeringen avdragsgilla kostnader för marknadsföring i Sverige. Men det gör det visst! Utskottet hävdar sedan att en sådan utvidgning utan tvivel skulle ge upphov till tillämpningsproblem. Men de tillämpningsproblemen, herr talman, kan inte vara större än de som uppstår när företagen får använda medel ur investeringsfonden för marknadsförande åtgärder i utlandet.

Efter det att detta yrkande framfördes för första gången har det faktiskt hänt en hel del. SNS, Studieförbundet Näringsliv och samhälle, har publicerat en utredning som förbundet har låtit göra. I utredningen, där det pläderas för ett frisläppande av investeringsfonden men också för att medlen skall få användas för marknadsföring, kunde man ta del av flera intressanta uppgifter.

Problemet är inte att vi behöver investeringsfonderna för att i dag bygga nya fabriker eller nya maskiner i Sverige. Det är inte det som det är brist på. Vi kan producera. Det finns f. n. inget realistiskt tak när det gäller industriproduktionen. Vi har ett kapacitetsutnyttjande på bara ca 70 %. Men vi kan inte sälja det som går att producera. Det första vi borde göra är därför naturligtvis att se till att vi kan sälja varorna – och för att kunna sälja måste man kunna marknadsföra sina produkter. Det är därför som det är så oerhört viktigt att de medel som finns i investeringsfonden får utnyttjas för marknadsförande åtgärder. Medlen behövs ju inte för investeringar, varken f. n. eller under de närmaste åren.

Det förlängda frisläpp som regeringen har medgivit när det gäller utnyttjande av investeringsfonden för investeringar i byggnader, markanläggningar och inventarier kommer inte att resultera i någon nämnvärd investeringsökning i vårt land. Det var precis vad SNS sade i sin konjunkturrapport i december. Vi kan öka produktionen högst väsentligt utan att bygga nya fabriker. SNS lät också utföra en enkät bland 16 stora företag där man frågade vilka investeringar som egentligen kunde öka. Samtliga företag sade att de skulle kunna investera just i marknadsföring.

Statens industriverk pekade i sin rapport, som publicerades ungefär samtidigt med SNS, också på behovet av investeringar i marknadsföring. Men inte nog med detta – Ingenjörsvetenskapsakademien behandlade i nr 2/1982 av sin tidskrift IVA-nytt ingående behovet av marknadsförande åtgärder. Investering i marknadskunskap är nödvändig för att man t. ex. skall kunna utforma en etableringsstrategi, skrev IVA bl. a.

Herr talman! Min uppfattning är således inte alls originell, vilket man skulle kunna tro när motionen blankt avstyrks av skatteutskottet.

Även socialdemokraterna råkar ut för en och annan god tanke. Redan 1979 väckte det socialdemokratiska partiet en partimotion 1979/80:39 om just vissa ändringar i förutsättningarna för att använda investeringsfonderna för marknadsföringsändamål. Där säger man: Begränsningen till företag som driver verksamhet i utlandet borde enligt motionen slopas liksom kravet på särskilda skäl. Jag tycker det var väldigt klokt, men tyvärr avslog då en borgerlig majoritet detta yrkande.

Torsdagen den
7 april 1983

Vissa företagsskattefrågor m. m.

I dag är det ett helt utskott som avstyrker ett liknande yrkande, som är ännu mer motiverat, därför att vi i dag har ännu mindre kapacitetsbrist än vi hade 1977. Man frågar sig varför man möter denna njugga inställning till investeringar i marknadsföring. Jag tror, herr talman, att många – tyvärr inte bara på den socialistiska sidan utan även på den borgerliga sidan – är litet skeptiska till detta med att sälja. "Det är kommersialism", och kommersialism är fult, medan det däremot är väldigt fint att producera. Men alla vet att det är ganska ointressant om vi kan producera men inte kan sälja det vi producerar. Det viktigaste är att kunna sälja det man producerar – det är helt avgörande för att marknadsekonomin skall fungera.

Jag roade mig i december med att citera ingen mindre än finansministern, för även han är en klok herre. Han hade ett inlägg i Svenska Dagbladet den 11 december där han tryckte på att en ökad efterfrågan, som vi hoppades på efter devalveringen, skulle komma ur två källor, dels från utlandet, dels genom att vår egen efterfrågan vrids över från importprodukter mot svenska produkter. Det är ännu ett skäl, herr talman, för att släppa investeringsfonderna fria för marknadsföringsåtgärder. Devalveringen medför ju inte särskilt stor ökning av exporten. Marknaderna i utlandet är mättade, och prissänkningar hjälper högst obetydligt.

Den största effekten av devalveringen vore egentligen att man lyckades vrida svensk produktion mot hemmamarknaden. Devalveringen på 16 % är i realiteten ett tullskydd för svenska företag som de kunde utnyttja för att sälja på hemmamarknaden och ersätta import. Vi skall naturligtvis öka exporten, men samtidigt skall vi minska importen. I det läge som råder på världsmarknaden är det uppenbart att det är lättare att öka efterfrågan på hemmamarknaden i konkurrens med utländsk import efter en sådan devalvering än att öka exporten till utlandet.

Tyvärr är detta, herr talman, en mycket viktig faktor, som man har försummat. Jag har svårt att tänka mig annat än att utskottet, om man även hade tagit del av dessa olika uppfattningar, säkerligen hade gjort tvärtom och enhälligt tillstyrkt bifall till denna motion. Om riksdagen sedan hade följt detta tillstyrkande skulle den ha fattat ett ovanligt klokt beslut.

Jag vill avslutningsvis, herr talman, naturligtvis yrka bifall till min egen motion.

Anf. 51 ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Herr talman! Som Hugo Hegeland sade är det ett enhälligt utskott som har avstyrkt denna motion. I utskottet finns ledamöter från alla partier, och de får väl alla ta åt sig för att de inte begriper detta. Det är bara Hugo Hegeland som begriper. Vi har faktiskt inte riktigt förstått vad vitsen skulle vara med det som Hugo Hegeland föreslår.

Det står i utskottsbetänkandet att marknadsföringsåtgärder i dag är tillåtna utomlands. Är det fel? Nej, det är väl rätt, antar jag. Då är det alltså marknadsföringsåtgärder inom landet som det gäller. Men de är direkt avdragsgilla – varför skall man bygga upp fonder för det? Då frågar man: Vi har ju pengar i fonder, varför får vi inte använda dem? Men det får man ju.

Det är bara att skatta för dem och sedan yrka avdrag för kostnaderna för marknadsföringsåtgärder.

Vi har uppriktigt sagt inte förstått vitsen med det här förslaget. Har man pengar på kontot, så kan man nämligen redan i dag använda dem till hur många marknadsföringsåtgärder i Sverige man vill genom att föra över dem. Sedan man tagit ut medlen ur fonden skall man först beskatta dem och sedan använda dem till marknadsföringsåtgärder. I den löpande driften får man använda hur mycket pengar man vill för marknadsföringsåtgärder och sedan göra avdrag för kostnaderna. Vi tycker därför att det vore en rätt onödig åtgärd, som kan medföra en hel del avvägningsproblem, att bestämma att medlen i fonderna direkt kan användas för marknadsföringsåtgärder även i Sverige, eftersom kostnaderna är omedelbart avdragsgilla vid taxeringen.

Anf. 52 HUGO HEGELAND (m) replik:

Herr talman! Det är inte fråga om att investeringsfonderna enbart skall användas för marknadsföringsåtgärder, herr Wårnberg. Eftersom pengarna är frisläppta för investeringar och de inte utnyttjas för sådana, är det naturligtvis förmånligare för företagen att få utnyttja dem för investeringar i marknadsföring. Då beskattas de ju inte alls.

Anf. 53 ERIK WÅRNBERG (s) replik:

Herr talman! Om man tar ut pengar ur en investeringsfond för att använda dem till marknadsföring, får hela objektet avskrivas omedelbart, och det beskattas således inte. Om man tar ut pengar ur den löpande driften och använder dem till marknadsföringsåtgärder, så beskattas inte heller de. Det blir alltså exakt samma resultat.

Anf. 54 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag vill nu göra ett försök att se om jag förmår övertyga Erik Wårnberg om det vettiga i min motion.

Jag har varit litet mera hovsam och egentligen bara begärt en utredning av en fråga som jag anser vara angelägen. Jag har begärt att man skall se över reglerna beträffande investeringsfonder för fartygsanskaffning. Dessa regler infördes 1954 av den dåvarande röd-gröna regeringen, Erlander-Hedlund-regeringen. Det var intressant att läsa den då aktuella propositionen. Den var mycket positiv till de små rederierna. Man talade t. o. m. om partrederier – men det var ju för all del innan man uppfunnit BRÅ. Man menade att de små rederierna hade särskilda förhållanden, eftersom de inte kunde genomföra en fortlöpande återuppbyggnad av sin flotta när den skrevs bort på grund av ålder, utan de behövde ett institut för att upprätthålla kapital för nyanskaffning.

Nu har ju skeppsfarten råkat ut för en internationell konjunktur som är helt förödande. Den nuvarande regeln innebär att medlen får hållas i fond under endast tre år. Jag tror jag vågar påstå att det är riktigt att konstatera att inga tecken tyder på att skeppsfarten kan vänta en uppgång i konjunkturerna inom rimlig tid – i varje fall gäller detta för den mindre skeppsfarten i Sverige.

Torsdagen den
7 april 1983

Vissa företagsskattefrågor m. m.

Vi har i Sverige ett utomordentligt starkt intresse för och behov av investeringar i industriell verksamhet. Därför föreföll det mig, herr Wårnberg, som ett mycket bra förslag att tillföra näringslivet detta kapital, som f. n. ligger outnyttjat på bankräkningar eller bundet i en garanti som är ställd till länsstyrelserna, genom att göra medlen tillgängliga för investeringar i andra industriprojekt. Det är märkligt att konstatera att skatteutskottet tydligen inte tänker sig in i vad det egentligen är jag föreslår – bortsett från min hovsamma begåran om en utredning. När utskottet på s. 25 i betänkande: avstyrker motionen har man följande motivering: "— med hänsyn till de rika reservationsmöjligheter som i övrigt föreligger för investeringar i industriprojekt —". Det förefaller som om skatteutskottet menar att vi har ett överflöd av riskvilligt kapital och att vi inte behöver mera sådant. Det kan väl inte vara riktigt.

Jag hoppas nu att min i all korthet förda argumentation har varit så förödande att herr Wårnberg i sin replik tillstyrker min hovsamma begåran om en utredning.

Jag hemställer om bifall till min motion, som är upptagen under mom. 7 i utskottets hemställan.

Anf. 55 ERIK WÅRNBERG (s):

Herr talman! Jag är ledsn att behöva förklara att argumenteringen inte var tillräckligt eldande för att skatteutskottet eller i varje fall jag skulle ändra åsikt.

Jag kanske ytterligare skall förklara vad som gäller för dessa fartygsfonder och tala om att vi från början naturligtvis har klart för oss att det inom skattelagstiftningen finns mycket klara regler som säger att om vinst uppstår vid försäljning av inventarier, så skall den vinsten beskattas. Det är fullständigt klart – det är en skattepliktig inkomst. Så är det inom all näringsverksamhet. Om man säljer ett fartyg och tjänar pengar på det, skall man alltså skatta för den vinst som uppstått.

Men för att man inte skall behöva skatta bort delar av vinsten och för att en förnyelse av fartygsbeståndet skall underlättas tillkom dessa s. k. fartygsfonder. Det är meningen att man får ha medlen inestående i tre år innan man måste ta dem i anspråk för nyanskaffning av fartyg. Om pengarna inte används för denna förnyelse tas de fram till beskattning. Om man inte behöver något nytt fartyg och det alltså är så illa att pengarna avsattes felaktigt, då borde naturligtvis dessa fonder aldrig ha funnits, utan pengarna borde ha beskattats med en gång. Men det har ju inte skett någon större olycka, när man tar fram dem och beskattar dem efter dessa tre år. Är det så eländigt inom fartygsbranschen som Nic Grönvall säger och som jag inte har anledning att betvivla, har man kanske så stora underskott att det ändå inte blir någon skatt på dessa pengar när de kommer fram.

Det finns i dag stora möjligheter för ett företag att avsätta pengar till alla slags investeringar – att göra det möter inga svårigheter. Det har utskottet sagt.

Hugo Hegeland talade om för oss här från talarstolen att det inte är

investeringar utan bara marknadsföring som branschen behöver. Nu säger hans partibroder att det finns så stora behov av investeringar, att man vill lösgöra pengar från fartygen och investera dem på annat i stället för att beskatta dem. Det kanske skall bli marknadsföringsåtgärder för de pengarna också.

Vi menar att om man har skapat regler för hur pengarna i fonderna skall användas, måste det finnas mycket tungt vägande skäl för att pengarna skall få användas till något annat än det som avsågs då fonderna inrättades. Skatteutskottet har mig veterligt inte gjort några avsteg från reglerna annat än möjligen i något mycket särskilt undantagsfall. Det finns enligt vårt sätt att se ingen anledning att göra ett undantag nu heller. Därför yrkar vi även denna gång avslag på motionen. Det är utskottet enigt om.

Anf. 56 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Erik Wärnbergs upprepade argumentering imponerar lika litet på mig som min på honom.

De allmänna investeringsfonderna är ett utmärkt exempel på hur man kan göra sådana fondavsättningar tillgängliga för ett flertal olika användnings-sätt. Det är egentligen där som skillnaden finns mellan fartygsfonden och de allmänna investeringsfonderna, att användningssättet är så strikt begränsat. Fartygsfondens användningssätt är strikt begränsat till avskrivning på fartyg som nyanskaffats under beskattningsåret.

Dessutom vill jag understryka att det väl ändå inte kan vara skattein-komster som vårt land behöver i främsta rummet. Det är investeringar som leder till sysselsättning och utveckling av vår företagsamhet som främst behövs. Det måste väl, herr Wärnberg, vara ett mycket större samhällsin-tresse att göra investeringskapital tillgängligt för att bereda folk sysselsätt-ning och för att kunna ta risker än att skatta in pengarna till staten i en enda omgång.

Det är naturligtvis alldeles riktigt att dessa medel beskattas, om de inte tas i anspråk för fartygsanskaffning när tiden är ute. Om man emellertid beredde medlens ägare tillfälle till annan användning under den här stationära tiden, skulle pengarna komma i verksamhet och tjäna utvecklingen av företagsam-heten i landet. Jag kan inte se annat än att det är ett starkt samhällsintresse att bifalla motionen – inte tvärtom, som herr Wärnberg beklagligtvis tycks mena.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 2 a (förmögenhetsskatten)

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 145 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 2 b (arvs- och gåvoskatten)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 2 av Knut Wacht-meister m. fl., bifölls med acklamation.

Nr 113

Torsdagen den
7 april 1983

---

*Vissa företagsskat-
tefrågor m. m.*

Torsdagen den
7 april 1983

Vissa företagsskattefrågor m. m.

Mom. 3 (avdrag för aktieutdelning i icke börsnoterade aktiebolag)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 6 (skatt på viss elkraft)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 7 (investeringsfond för avyttrat fartyg)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 177 av Nic Grönvall, bifölls med acklamation.

Mom. 8 (investeringsfond och investeringsreserv)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 367 av Hugo Hegeland, bifölls med acklamation.

Mom. 13 b och c (forskning och utveckling)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 16 (representation)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 19 för det av Tommy Franzén under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 17 (arbetsrättsligt skadestånd)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 170 röster mot 145 för bifall till utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 21 (löneavgift)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 81 för reservation 7 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 26 (skatt på utlandsinvesteringar)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 18 för det av Tommy Franzén under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
7 april 1983

Föredrogs socialutskottets betänkande 1982/83:22 om anslag inom socialdepartementets verksamhetsområde, såvitt avser allmän hälso- och sjukvård (prop. 1982/83:100 delvis).

*Anslag till allmän
hälso- och sjuk-
vård*

Anf. 57 TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 58 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! I socialutskottets betänkande 1982/83:22 behandlas anslag inom socialdepartementets verksamhetsområde avseende allmän hälso- och sjukvård. Förslagen om anslag gäller budgetåret 1983/84. I anslutning härtil behandlas en rad motioner.

Under punkt H 2. Statens institut för psykosocial miljömedicin tas den moderata motionen 1982/83:1823 av Nils Carlshamre m. fl. upp till behandling. I motionen hemställs att de medel som anvisats under anslaget H 2. Statens institut för psykosocial miljömedicin tillsammans med tjänsterna skall överföras till annan socialpsykologisk och medicinsk forskning. Därigenom skulle institutet avvecklas.

Den psykosociala miljöns påverkan på människors hälsa och välbefinnande har uppmärksammats först under de senaste årtiondena och är inte lika väl dokumenterad som effekterna av fysiska, kemiska och biologiska inslag i miljön. Vikten av forsknings- och utvecklingsarbete inom den psykosociala miljömedicinens område har uppmärksammats genom inrättandet av statens institut för psykosocial miljömedicin, IPM, för snart tre år sedan. Psykosociala aspekter på människans situation finns invävda i många olika forskningsområden. Det är därför tvivelaktigt om det var rationellt att från annan social psykologisk och medicinsk forskning avsöndra en särskild institution för forskning och bevakning av psykosociala risksituationer och riskgrupper. Isolerad i en särskild institution måste sådan forskning, för att ge resultat, ha en bred förankring. Betydande basresurser skulle också, inte minst på sikt, krävas. Även om institutet har erhållit personella resurser, saknas fasta forskningsresurser av betydelse. Institutet begär också i sina äskanden att viss vetenskaplig basutrustning anskaffas – detta för att verksamheten skall kunna bedrivas effektivt.

Alternativet till en väldig expansion till en organisation som kan överblicka detta stora forskningsområde är, enligt vår mening, att man tillvaratar den forskningskompetens som i dag finns inom institutet, överförd till andra befintliga forskningsinstitutioner, som redan har uppbyggd basorganisation och tillgängliga resurser. Vi tror att på så sätt skulle den psykosocialt inriktade forskningen uppnå bättre kontakt med angränsande områden inom psykologi, medicin och arbetsmiljöforskning. Vissa besparingar skulle då också på sikt kunna ske.

Institutets styrelse bör utreda hur personalen med hänsyn till den individuella kompetensen bäst kan överföras till andra institutioner.

Utskottet resonerar annorlunda än motionärerna och finner ej anledning att tillstyrka den moderata motionen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till den moderata reservationen och i övrigt till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 59 INGA LANTZ (vpk):

Fru talman! När nuvarande abortlag trädde i kraft gjordes en ökad satsning på de förebyggande åtgärderna mot abort. Avsikten var att förhindra att aborterna skulle öka i antal. Antalet aborter har inte heller stigit utan ligger ganska konstant kring 30 000 per år sedan 1975.

I dessa förebyggande åtgärder ingick en utbyggnad av preventivmedelsrådgivningen. Den statistik som finns visar att man också lyckats i intentionerna att stimulera denna utbyggnad. Mellan åren 1975 och 1977 var ökningen kraftig. Sedan minskade antalet besök t. o. m. 1980. Året därpå, 1981, ökade antalet besök på nytt till nära 1978 års nivå. F. n. ligger rådgivningskapaciteten per 1 000 kvinnor i fertil ålder på 350 besök per år.

Antalet besök varierar väldigt starkt mellan olika län. Gotland ligger t. ex. över siffran 350. Gävleborgs och Uppsala län gör också det, medan Kristianstads län och Västerbottens län ligger kraftigt under 350-strecket.

Exemplen Gotland, Gävleborg och Uppsala visar att andelen besök kan öka genom att man bygger ut den uppsökande verksamheten. Men det finns också många län, där andelen rådgivningsbesök ligger lägre och som har en omfattande uppsökande verksamhet. Det finns med andra ord inga enkla samband mellan andelen preventivmedelsrådgivning och aborttal. Aborttalen visar på regionala skillnader som bl. a. hänger samman med befolkningsstruktur, traditioner, samlevnadsmönster och arbetsmarknad. Men det finns i de allra flesta län ett mer eller mindre starkt behov av att bygga ut preventivmedelsrådgivningen ytterligare.

Socialstyrelsen har beräknat att behovet av rådgivningskapacitet ligger på 500 besök årligen per 1 000 fertila kvinnor. Socialstyrelsens nämnd för hälsoupplysning har i en rapport, som heter Att arbeta med sex och samlevnad, gjort denna beräkning. Genom att analysera fertiliteten och preventivmedelsanvändningen hos kvinnor i fruktsam ålder har man räknat ut vilka resurser som behövs. Om man inbegriper inte bara de kvinnor som i dag använder sig av de vanligaste kontraceptiva medlen, nämligen p-piller och spiraler, utan också tar med dem som vill ha någon form av preventivmedel men ännu inte har dem, uppskattas behovet till hälften av alla kvinnor i fruktsam ålder. Det innebär just siffran 500 besök per år för rådgivning per 1 000 fertila kvinnor. Därtill kommer behovet av uppsökande verksamhet i skolor, på arbetsplatser, fritidsgårdar och flera andra ställen.

Stora resurser måste satsas på just denna uppsökande verksamhet. Det är också viktigt att nå ut med den uppsökande informativa verksamheten till män och satsa på nya preventivmedel för män.

Jag sade att 1981 gjordes 350 rådgivningsbesök per 1 000 fertila kvinnor. Kostnaden för detta var 50 milj. kr. Om man tänker sig att rådgivningskapaciteten hade byggts ut till att omfatta 500 besök per 1 000 fertila kvinnor skulle det ha kostat 83 milj. kr. Det rör sig alltså inte om så mycket pengar för att tillgodose ett angeläget behov.

Det är viktigt att rådgivningen byggs ut. Men det är också viktigt att den är av bra kvalitet och anpassas efter de behov människor har. Det förekommer t. ex. mycket sällan kvällsmottagningar, trots att man vet att det finns ett stort behov av detta. Kapaciteten under sommaren är för det mesta betydligt lägre än under resten av året. Detta skapar stora problem, främst på de orter som är typiska semesterorter och där befolkningen ökar under sommartid.

Väntetiderna är på vissa håll oacceptabelt långa. Telefontiderna är knappt tilltagna vid vissa mottagningar. Den yttre kvaliteten på rådgivningen måste på många håll förbättras ganska mycket.

Det är angeläget att socialstyrelsen får de resurser som behövs för att kunna följa, bevaka och samordna det abortförebyggande arbetet. Socialstyrelsen bör också ha ansvar för att stimulera och initiera till projekt på kommunal och landstingskommunal nivå som berör sex och samlevnad.

Vpk menar att preventivmedelsrådgivningen bör byggas ut till att omfatta hälften av alla kvinnor i fertil ålder och att den uppsökande verksamheten måste byggas ut, såsom föreslås i socialstyrelsens bok om sex och samlevnad.

Utskottet tycker inte riktigt så utan avstyrker motionen med hänvisning till abortkommitténs arbete. Det är riktigt att abortkommittén sysslar med denna fråga, men det är inte nödvändigt att invänta kommitténs förslag. Vpk har många gånger tidigare i motioner föreslagit en utbyggd preventivmedelsrådgivning. Kravet är gammalt och också preciseringen till 500 besök per 1 000 kvinnor. Det är bara socialutskottets avslagsyrkanden som varierar från år till år.

Först skall man nu, föreslås det, avvakta utredningen. Sedan skall utredningens förslag gå till regeringen, regeringen skall skicka utredningen på remiss, och sedan skall alltsammans tillbaka till regeringen. Förhoppningsvis blir det en proposition till riksdagen, och så är vi tillbaka här i kammaren. Då har några värdefulla år gått.

I denna fråga behöver man varken avvakta det ena eller det andra eller utreda mer. Behovet av att bygga ut preventivmedelsrådgivningen har kartlagts tillräckligt. Det är bara att besluta att tillgodose det.

Det är samma sak med nästa fråga, de gynekologiska hälsoundersökningarna. Varför skall man avvakta här? Vi vet att det skulle vara bra, ja, att det är nödvändigt att bygga ut dessa. Det kunde riksdagen också kosta på sig att markera – eller, som det heter på vårt språk, att uttala.

Det finns nu både svenska och utländska studier som bevisar att en tidig

Torsdagen den
7 april 1983

*Anslag till allmän
hälso- och sjuk-
vård*

upptäckt av livmoderhalscancer leder till att antalet utvecklade cancerfall minskar. Också antalet dödsfall i sjukdomen blir färre.

En expertgrupp inom socialstyrelsen har utarbetat en rapport om principer och rutiner för gynekologiska hälsokontroller. I denna rapport föreslås att cancerkontrollen skall omfatta alla kvinnor i åldrarna 20 t. o. m. 59 år. Kontrollerna skall utföras vart tredje år. Den gynekologiska hälsokontrollen med cytologprov bör enligt vad vi i vpk menar som ett första steg byggas ut så, som socialstyrelsen föreslår i sin rapport. För att man tidigt skall kunna upptäcka cellförändringar bör kontrollerna ske oftare. Målsättningen, menar vi, måste därför i ett andra steg vara att erbjuda kvinnor i aktuell ålder denna kontroll vartannat år.

Fru talman! Med det här yrkar jag bifall till de vpk-reservationer som är fogade till utskottets betänkande.

Anf. 60 RUNE GUSTAVSSON (c):

Fru talman! Jag skall först med några ord beröra den reservation som avgivits av representanterna för moderata samlingspartiet och som gäller statens institut för psykosocial miljömedicin.

Som såväl reservanterna som utskottet anfört har denna fråga blivit aktuell först under de senaste årtiondena. Det var i början av 1970-talet som man på allvar började ägna sig åt det här. I den rapport som då utarbetades föreslogs att man skulle ge hög prioritet åt forskning när det gäller barns, äldres och handikappades livsmiljö, hälsa och välbefinnande. Likaså skulle forskning om arbetsmiljö och psykisk hälsa ges hög prioritet.

Så småningom kom vi fram till att det var lämpligt att det stressforskningslaboratorium som fanns blev en självständig enhet. I en proposition 1979/80 föreslogs också detta. Det var en enhällig riksdag som fattade beslut om det.

Man var också enig om att den styrelse som skulle ha ansvaret för denna verksamhet skulle ha en bred förankring. Den skulle ha företrädare för socialstyrelsen, envar av arbetarskyddsstyrelsen, UHÄ, Svenska kommunförbundet, TCO, SACO/SR, LO, Svenska arbetsgivareföreningen och Karolinska institutet.

Den verksamhet som har bedrivits har fått internationellt erkännande, och jag vågar påstå att den har betytt oerhört mycket på det här området här i Sverige. Därför förvånar det utskottets majoritet att man från moderat sida nu vill avveckla institutet såsom självständig enhet och lägga ut verksamheten på andra enheter. Såsom verksamheten har utvecklats bedömer vi det vara av betydande vikt att institutet behålls såsom en självständig enhet. På den grunden yrkar utskottet avslag på den moderata reservationen.

I sitt anförande nyss åberopade Inga Lantz abortkommittén och dess arbete. Men Inga Lantz sitter ju själv i denna kommitté och har möjlighet att påverka arbetet och även tidsaspekten. När det gäller de motioner som vpk har väckt och som man nu reserverar sig till förmån för vill jag framhålla att vi inom utskottsmajoriteten klart har givit uttryck för att abortkommittén har uppdraget. Den kommer, som det har meddelats, att före detta års slut

framlägga ett förslag. Vi hoppas också att det skall bli en vidareutveckling och att de frågor som har tagits upp i motionerna – det är inte första gången vi behandlar dem i utskottet – skall bli utredda.

Vi anser även att utskottet genom sin skrivning har tillgodosett övriga reservationer från vpk. Därför, fru talman, yrkar jag avslag på samtliga vpk-reservationer och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 61 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Fru talman! Rune Gustavsson förklarade varför utskottet hade gått emot den moderata motionen och avstyrkt den. Vi moderater anser att man på ett bättre och rationellare sätt skulle kunna klara forsknings- och utvecklingsarbetet inom området psykosocial miljömedicin genom att förlägga verksamheten till andra institut eller områden, där det redan finns bra basresurser. Därmed skulle man i dessa tider med besvärlig samhällsekonomi bättre kunna klara utvecklingen framöver. För att kunna klara den i det institut som i dag finns krävs mycket större resurser. Det är fara värt att det inte blir samma positiva resultat som man skulle kunna uppnå genom ett bättre utnyttjande av redan befintliga resurser även på andra områden.

Anf. 62 INGA LANTZ (vpk) replik:

Fru talman! När det gäller preventivmedelsrådgivningen vet man hur stort minimibehovet är, och man vet hur mycket man skulle behöva bygga ut rådgivningen för att tillgodose detta minimibehov. När man vet det, varför behöver man då avvakta en utredning? Siffrorna har ju varit tillgängliga många gånger tidigare i debatter här i kammaren. De är inte nya. Jag förstår inte att man behöver avvakta och invänta en hel radda remissomgångar i stället för att uttala att man skall bygga ut så att det täcker behovet.

Det är angeläget att man verkligen fastställer en siffra och bygger ut så att hälften av alla kvinnor får denna rådgivning. Nu finns det planer på att ersätta landstingsbidraget med schablonbidrag. Men då drar även andra krafter i pengarna, vilket innebär att just denna verksamhet lätt kommer bort – vilket ofta händer med kvinnosjukvården i allmänhet. Därför är det viktigt att man lägger fast en plan för utbyggnaden. Jag kan inte förstå att man skall behöva vänta och avvakta abortkommitténs betänkande och hela den rad av åtgärder som följer efter det.

Det är likadant när det gäller de gynekologiska hälsokontrollerna. Man vet att det finns ett stort behov av att bygga ut dem. Man vet att det skulle betyda mycket för kvinnors hälsa och att det skulle betyda mycket stora vinster mänskligt sett och också rent ekonomiskt, om man byggde ut dessa kontroller, så som socialstyrelsens expertgrupp föreslår.

Varför skall man segdra alla frågor så oerhört mycket, när man har utrett och kommit fram till olika beräkningar? Varför skall man låta år efter år gå och bara försämra läget, i det här fallet för kvinnor? Jag har så svårt att begripa de här turerna, att man segdrar frågor, som man gör med de här frågorna som berör viktiga bitar i kvinnors hälsovård.

Torsdagen den
7 april 1983

*Anslag till allmän
hälso- och sjuk-
vård*

Anf. 63 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Fru talman! Jag är medveten om att Inga Lantz inte vill förstå vad utskottet skriver. Jag skall läsa upp några rader, som Inga Lantz som ledamot i abortkommittén torde känna igen:

”Kommittén skall sålunda belysa bl. a. hur preventivmedelsrådgivningen fungerar, barnmorskans roll i rådgivningen samt särskilt uppmärksamma de problem som finns då det gäller att nå ut med information och rådgivning till olika grupper. Kommittén skall lägga fram konkreta förslag om abortrådgivningens utformning och innehåll samt om abortförebyggande åtgärder i syfte att minska abortfrekvensen i landet.”

Det är detta som Inga Lantz håller på och jobbar med i utredningen, och då tycker jag att hon som kommittéledamot skall avvakta med att ställa yrkanden till dess utredningen lagt fram sina förslag och vi får ett samlat grepp på frågan.

Ingvar Eriksson påstår att det är bättre och mera rationellt att splittra resurserna till IPM. Jag tror att all erfarenhet från andra områden talar för att man får ut ett bättre resultat om man samlar de olika åtgärderna. Vi har erfarenheterna samlade i IPM, och det är viktigt ått de utnyttjas på det bästa sättet. Detta innebär inte att man inte skall samarbeta med andra institutioner. Det är ju nödvändigt, och jag förutsätter att så också sker.

Vi bedömer – och det har väl erfarenheten visat – att detta är ett mycket stort område som vi har all anledning att bevaka, och vi måste se till att vi får ett gott resultat av verksamheten.

Anf. 64 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Fru talman! Av propositionen framgår att styrelsen för institutet är angelägen om – ytterst angelägen t. o. m. – att få anslag för anskaffning av viss vetenskaplig basutrustning. Det rör sig om sammanlagt 712 000 kr. för nästa budgetår.

Nu har visserligen inte regeringen gått med på detta, men det är just därför vi moderater känner en viss oro. När institutet inte kan få de önskade basresurserna, menar vi att det vore bättre att utnyttja de resurser som finns inom andra institutioner.

Anf. 65 INGA LANTZ (vpk) replik:

Fru talman! Det är klart, Rune Gustavsson, att jag vet allt som abortkommittén har sagt och tyckt. Jag har läst alla de papperen både framlänges och baklänges under de år som vi har jobbat med frågorna.

Men jag har tidigare motionerat om behovet av att bygga ut preventivmedelsrådgivningen, och nu använder man abortkommittén som slagträ för att avslå vpk-motionens krav om en sådan utbyggnad. Tidigare år har man haft andra argument. Alltid har man avslagit vpk:s krav på att man skall bygga ut preventivmedelsrådgivningen. Detta har utretts tidigare – säkert många gånger förutom den här utredningen som jag hänvisade till och som socialstyrelsen har gjort. Vi vet att det finns ett stort behov, att rådgivningen har minskat och att den ligger på 1978 års nivå. Det är olika i olika län – det

varierar efter vad man prioriterar ute i landsortsgrupperna.

Jag tycker inte att det är relevant när utskottet säger att nu skall vi avvakta. Vi behöver inte avvakta, det behöver inte utredas mer i den här frågan. Det är redan färdigutrett, och nu gäller det för riksdagen att fatta ett beslut och markera var vi står.

Samma sak gäller de gynekologiska hälsoundersökningarna. Det skulle också betyda mycket om man här i riksdagen gjorde en viljeyttring i de här frågorna och fastslog ett mål.

Anf. 66 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Fru talman! Det är riktigt som Ingvar Eriksson säger, att institutet har begärt ytterligare medel. Det har verkat i ungefär tre år, och det är inte tillräckligt utbyggt. Det är ingenting som säger – och det har inte heller Ingvar Eriksson påstått – att det inom andra institutioner finns tillräckliga basresurser som skulle kunna användas. Jag har fått uppfattningen att vi här med jämna mellanrum får yrkanden om anslag för ytterligare utbyggnad.

Så till Inga Lantz. Efter hennes sista inlägg kan jag göra den reflexionen att jag inte förstår att Inga Lantz sitter kvar i en utredning som egentligen inte fyller någon uppgift, eftersom allting redan är klart.

Förste vice talmannen anmälde att Inga Lantz anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 67 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! I socialutskottets betänkande nr 22 behandlas anslaget till allmän hälsokontroll. Där tas anslaget till utvärdering av det s. k. W-E-projektet upp, dvs. den screeningverksamhet för tidig upptäckt av bröstkörtelcancer som bedrivits i dessa landsting.

I budgetförslaget säger föredragande statsråd när det gäller utvärderingen av detta projekt, att det skall vara avslutat i och med utgången av nästa budgetår. Skriver man så, tyder det tyvärr på okunnighet om innehållet i projektet, anledningen till tidsåtgången och vikten av att utvärderingen fullföljs. Med anledning av detta väckte jag tillsammans med andra centerpartister en motion med krav på att utvärderingen av W-E-projektet fullföljs.

Staten bidrar med medel till socialstyrelsen för utvärdering av resultaten av screeningverksamheten. Främst vill man kartlägga tidigdiagnosens betydelse för dödligheten i och andra allvarliga följder av bröstcancer. Den helt dominerande kostnaden i sammanhanget står berörda landsting för.

Eftersom orsaken till det ökande antalet fall av bröstkörtelcancer inte helt kan förklaras, måste andra vägar sökas för att förhindra lidande och för tidig död i tumörsjukdomen. En sådan väg kan kanske massundersökning av kvinnor, 40 år och äldre, visa sig vara. I dag vet vi att det finns ett samband mellan fettintag, dvs. fett i kosten, och bröstcancer. Många studier visar på en ökad risk för bröstcancer om kosten innehåller mycket fett. Man har funnit att mycket fett stör immunologiska processer som eventuellt skulle

Torsdagen den
7 april 1983

---

*Anslag till allmän
hälso- och sjuk-
vård*

kunna oskadliggöra tumörcellerna.

Medicinens historia har lärt oss att vi alltid har kunnat utarbeta förebyggande åtgärder när vi lärt känna en sjukdoms verkliga orsak och uppkomstmekanism. Det brukar dock ta rätt många år innan man utarbetar förebyggande åtgärder som kan accepteras av allmänheten. Eftersom det f. n. inte finns någon säker uppslagsända för kartläggningen av cancersjukdomarnas uppkomstmekanism kan sannolikt inte vår generation eller nästa generation hoppas på att förebyggande åtgärder på ett väsentligt sätt skall minska cancersjukdomarnas verkningar. Hoppet står därför till tidig diagnos och olika behandlingsmetoder.

Det är mot bl. a. denna bakgrund som man måste se W-E-projektet med mammografiundersökning för tidig upptäckt av bröstcancer. Därför vore det mycket olyckligt om inte utvärderingen fullföljdes så att vi kunde dra slutsatser av projektet.

Socialutskottet framhåller också i betänkandet mycket starkt vikten av detta. Tyvärr ges det ej regeringen till känna, men förhoppningen är att denna starka skrivning skall vara vägledande inför budgetåret 1984/85. Jag kommer naturligtvis att med intresse följa detta ärendes behandling i det sammanhanget.

Fru talman! Jag har inget annat yrkande än bifall till socialutskottets hemställan på denna punkt.

Anf. 68 KERSTI JOHANSSON (c):

Fru talman! I socialutskottets betänkande nr 22, som vi nu diskuterar, behandlas bl. a. motion 1982/83:925 av Martin Olsson och mig angående vikten av erforderliga insatser för upplysning om tobakens skadeverkningsar.

Utskottet förklarar sig dela uppfattningen om vikten av en effektiv uppföljning av insatser mot tobaksbruket.

Vi hade under gårdagen en lång debatt här i kammaren om tobaken och dess skadeverkningsar. Detta ämne har också diskuterats tidigare i dag.

Det går inte att blunda för att tobaksbruket är ett av nutidens största hälsoproblem. Detta fastslog också tobakskommittén i sitt betänkande i februari 1981.

Det råder inte något tvivel om att tobaksbruket medför en rad allvarliga medicinska skadeverkningsar. Enligt beräkningar har tobaksbruket samband med minst 8 000 dödsfall i vårt land, dvs. nästan vart tionde dödsfall. Antalet tobaksrelaterade dödsfall är därigenom större än t. ex. det sammanlagda genomsnittliga antalet dödsfall vid trafikolyckor och andra olyckshändelser.

Vid flera stora internationella undersökningar har man konstaterat en klar allmän översjuklighet bland rökare jämfört med sjukligheten bland icke-rökare. Undersökningar i exempelvis USA har visat att cigarrettrökare är borta från arbetet på grund av sjukdom genomsnittligt 20 % fler dagar per år än icke-rökare. Orsakssambandet mellan rökning och de vanligaste typerna av lungcancer är också numera helt klarlagt. Flera andra sjukdomar, bl. a.

magsår, är vanligare bland rökare än bland icke-rökare. Gravida kvinnors rökning har visat sig försena fostrets tillväxt något, vilket kan bidra till att förklara den bland rökande gravida kvinnor större risken för dödsfödsel eller barnets död i nära anslutning till förlossningen. Ja, så här ginge det att fortsätta exemplifieringen.

Det är ändå så att en icke oväsentlig del av sjukvårdsresurserna tas i anspråk på grund av ohälsa, försakad av tobaksbruket. Att olika åtgärder *måste* sättas in för att begränsa detta, och bl. a. förhindra att en stor del av varje ny ungdomsgeneration blir rökare, torde det inte behöva råda något tvivel om. Med hänsyn till de av tobaksbruket orsakade vårdkostnaderna är insatser för att minska detsamma direkt ekonomiskt lönande från samhällets synpunkt.

I vad gäller pengar redovisas i motionen de beräkningar riksskatteverket har gjort. Det framgår att tobaksskatten under budgetåret 1983/84 kommer att ge staten en inkomst på 3 090 milj. kr. vid oförändrat skatteuttag, och med höjd tobaksskatt fr. o. m. den 1 februari i år kommer staten att få ytterligare ca 330 milj. kr. i inkomster.

Vi motionärer menar att man borde höja anslaget för upplysningsverksamhet i stället för att, som föreslagits i budgetpropositionen, sänka det. En sänkning kan knappast verka stimulerande för alla de människor som ideellt arbetar i organisationer, vilkas syfte är att minska tobaksbruket.

Även om landstingen nu, genom den nya hälso- och sjukvårdslagen, har ett övergripande ansvar för hälsouppllysning – och också är beredda att ta ett sådant ansvar – är det även i fortsättningen nödvändigt med centrala insatser. Det är också viktigt att organisationer som arbetar för begränsning av tobaksbruket får det stöd som motiveras av deras för hela samhället så betydelsefulla uppgifter.

Fru talman! Jag har inget särskilt yrkande men vill ändå framhålla att det är oerhört viktigt att frågan om statens bidrag till upplysning om tobakens skadeverkningar följs med största intresse, liksom att de åtgärder som tidigare föreslagits och beslutats följs upp för att man skall få underlag för en fortsatt systematisk satsning mot tobakskonsumtionen. Insatser för upplysning om tobakens skadeverkningar och för att få ned tobakskonsumtionen är viktiga frågor för framtiden, som det måste ligga i allas vårt intresse att arbeta med.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 2 (anslag till statens institut för psykosocial miljömedicin)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 80 för reservation 1 av Göte Jonsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 4

Mom. 2 (den gynekologiska hälsokontrollen)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 18 för reservation 2 av Maj Kempe.

Torsdagen den
7 april 1983

*Anslag till omsorg
om äldre och
handikappade
m. m.*

Punkt 5

Mom. 1 (utbyggnad av preventivmedelsrådgivningen)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 18 för reservation 3 av Maj Kempe.

Mom. 2 (uppsökande verksamhet m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 18 för reservation 4 av Maj Kempe.

Mom. 3 (abortförebyggande information)

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 18 för reservation 5 av Maj Kempe.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

16 § Anslag till omsorg om äldre och handikappade m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande 1982/83:23 om anslag till omsorg om äldre och handikappade m. m. (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 69 RUNE GUSTAVSSON (c):

Fru talman! Till utskottets betänkande nr 23 har Ulla Tillander och jag lämnat en reservation och två särskilda yttranden.

Reservationen gäller omsorgerna för psykiskt utvecklingsstörda. När omsorgskommittén diskuterade frågan om huvudmannaskap för särskolan och lämnade sitt betänkande var kommittén inte enig. Majoriteten menade att kommunerna är naturliga som huvudmän för särskolan, med hänsyn till att kommunerna har ansvaret för andra barns och ungdomars undervisning. Jag delar inte den uppfattningen, för det är inte säkert att undervisningen just därför skulle bli bättre. Utgångspunkten måste ju vara barnens bästa och att finna de bästa formerna för särskolan.

I dag har vi en väl fungerande särskola. Den har för sin uppgift väl utbildade speciallärare och annan personal. Vi har, skulle jag tro, i de flesta landsting lokalmässig integration mellan särskolan och den övriga skolan. Därtill är det så att kommunernas storlek varierar. Om man skulle överföra huvudmannaskapet från landstingen till kommunerna skulle det innebära att man ändå fick finna någon samarbetsform, eftersom varje kommun inte har ett underlag för egen skola.

Omsorgskommitténs betänkande har remissbehandlats, och jag vet att det har riktats stark kritik mot just denna punkt. Man ställer sig också ute i länen frågande till hur det skall bli. Därför har vi ansett att det är riktigt att man redan nu gör ett uttalande om att särskolan skall ha kvar landstinget som huvudman. Det är detta som vi har tagit upp i reservation nr 5, som jag yrkar bifall till.

Torsdagen den
7 april 1983*Anslag till omsorg
om äldre och
handikappade
m. m.*

Ett särskilt yttrande, som jag kört skall kommentera, gäller anslaget till statens hundskola. Det föreslås i budgetpropositionen under civildepartementets huvudtitel att 3,5 miljoner skall anvisas till länsstyrelserna för nya tjänster på grund av ett tidigare beslut när det gäller lagen om vård av missbrukare om att överföra vissa uppgifter från socialnämnden till länsstyrelsen. Vi anser att detta är felaktigt och att pengarna bör användas på ett bättre sätt än att anslå dem till administration. Därför har vi i en motion föreslagit en fördelning av dessa medel, bl. a. att 500 000 kr. skall anvisas till statens hundskola. Formuleringen av yrkandet i motionen är litet felaktig, varför vi i det här sammanhanget har nöjt oss med ett särskilt yttrande, där vi framför den ursprungliga tanken på att dessa pengar skulle användas till inköp av narkotikahundar.

Vårt andra särskilda yttrande gäller äldreomsorgen – vi har på det området också väckt ett par motioner, som har behandlats av utskottet. Vi vet att Sveriges befolkning blir allt äldre och att antalet personer i de högre åldersgrupperna blir allt större. Hur vi på bästa sätt skall använda samhällets resurser så att de ger den växande gruppen äldre goda villkor är enligt min uppfattning en av de stora socialpolitiska frågorna.

För att få en god vård och en god trygghet för de äldre fordras en mångfald av samordnade insatser från de olika samhällsorganens sida. Men det är också fråga om hur vi är som människor i umgänget med de äldre. Vi glömmer lätt bort att gruppen äldre inte är homogen. Varje människa, ung eller gammal, är unik och har olika behov. En kärnfråga tror jag är att vi måste komma ihåg att de allra flesta äldre ändock lever ett normalt liv och inte behöver särskilt mycket mer hjälp än människor i andra åldrar. Men för den växande grupp av äldre som har ett ökat behov av vård och omsorg måste vi på bästa sätt använda de samhällsresurser som står till förfogande. Detta är inte minst viktigt i en situation med kärv ekonomi. Vi har under ett par årtionden, då institutionstänkandet dominerade vårdplanerna, som grund för dessa haft teoretiskt beräknade normaltal. Men denna vårdform har inte alltid inneburit det bästa tillvaratagandet av samhällsresurserna, och som vårdform har den inte heller alltid varit den bästa för de vårdbehövande.

Vi vet att en betydande del av de äldre – särskilt de som är över 85 år – i dag vistas i någon form av institutionsboende. Vi måste därför inrikta vårt vårdarbete så, att de äldre kan bo kvar i sin hemmiljö så långt det är möjligt, vilket måste gälla även de allra äldsta. Detta ställer naturligtvis krav på en utbyggd social hemhjälp, hemsjukvård och anhörigvård, liksom också på en samordning mellan olika insatser, alltifrån dem som görs vid läkarcentral till dem som görs av personal som arbetar direkt med de gamla.

Det pågår ett arbete på det här området, men det är viktigt att det intensifieras så att institutionsboendet blir så hemlikt som möjligt. Det fanns en tid då man byggde väldigt stora långvårdssjukhus och då man inte tog hänsyn till de äldres behov av närhet till anhöriga, tidigare grannar osv. Kontakt med den tidigare miljön och med vänner och anhöriga ser jag som en mycket viktig del av vårdarbetet. I det sammanhanget vill jag påpeka att det är väsentligt att den pågående anhörigvårdskommittén så snart som möjligt

Torsdagen den
7 april 1983

*Anslag till omsorg
om äldre och
handikappade
m. m.*

lägger fram förslag som gör det möjligt för anhöriga att ställa upp. Vad som måste lösas är frågor som gäller både den ekonomiska sidan av saken och rätten och möjligheten att få tjänstledighet från arbetet för att ställa upp i sådana situationer.

Vi måste också stimulera kontakten över generationsgränserna. Inte minst bristen på samhällsplanering och bostadsplanering har gjort att vi fått en segregation i samhället, där det många gånger är så att de äldre bor i sina områden, de yngre och barnen i sina, och kontakten är alltför dålig. Vi har tidigare, efter motioner, i socialutskottet tagit upp dessa frågor för att stimulera arbete och kontakt över generationsgränserna. Vi uttalade då att äldreberedningen bör ta upp dessa frågor. Jag vet inte i vilken utsträckning utredningen har gjort det, men det är angeläget att finna former för denna gemenskap. Det pågår f. n., bl. a. i Röda korsets regi i samarbete med socialnämnder och pensionärsorganisationer, konferenser och diskussioner just för att finna former för sådan gemenskap.

Fru talman! Med dessa synpunkter ber jag än en gång att få yrka bifall till reservation nr 5 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 70 MAJ KEMPE (vpk):

Fru talman! Jag vill i mitt anförande mycket kortfattat ta upp de avsnitt i socialutskottets betänkande 1982/83:23, där vpk inte delar utskottsmajoritetens uppfattning. Jag börjar med äldreomsorgen, där vi vill se en snabbare utveckling när det gäller möjligheterna för äldre människor att bl. a. genom en utbyggd service kunna bo kvar i sina egna bostäder. Vi framhåller i vår motion att det på landets långvårdsenheter, lokala sjukhem och ålderdomshem finns många pensionärer som skulle kunna klara sig bra och som också önskar bo kvar i t. ex. en vanlig handikappanpassad bostad med hemtjänst och hemsjukvård och i vissa fall kanske med larmmöjligheter. Men de tvingas vara kvar på institutionen, därför att det inte finns lämpliga bostäder eller tillräckligt utvecklad service och vård i bostaden. Många flyttningar till servicehus har tvingats fram av samma skäl. Undersökningar som genomförts bl. a. av Spri, sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut, visar att det ofta går att satsa betydligt fler timmar hemservice innan detta blir lika dyrt som en institutionsplats.

Vi framhåller i vår motion att åtgärder måste vidtas för att främja en utveckling som bättre stämmer överens med våra äldre medborgares önskemål och behov. Det innebär en ökad satsning på anpassning och komplettering av vanliga bostäder och bostadsområden, på en utvecklad hemservice och hemsjukvård, på små grupper av servicebostäder i stället för stora servicehus, på nya typer av alternativa boendeformer, som bygger på gemenskap mellan människor av olika generationer och på ett bättre samarbete mellan kommuner och landsting i dessa frågor.

Utvecklingen på det här området går mycket trögt ute i kommunerna. I vissa kommuner går den t. o. m. i motsatt riktning genom att möjligheterna till hemservice försämras. Mot den bakgrunden är skrivningen i utskottsberäkandet otillräcklig. Utskottet säger att de aktuella frågorna redan är

föremål för uppmärksamhet av de kommunala huvudmännen. Man visar också på det arbete som redan pågår inom äldreberedningen. Enligt vår uppfattning räcker inte detta för att få en ändring till stånd och åstadkomma en bättre utveckling.

Jag vill därefter gå över till frågan om färdtjänsten. Där delar vi från vpk de åsikter som framförs i motion 1982/83:1304 av Börje Nilsson och Ingvar Björk om integrering av färdtjänsten med den kollektiva trafiken. Vi tycker att det är helt riktigt, som sägs i motionen, att genom utformningen av de allmänna råd som socialstyrelsen givit ut, och där man anger att färdtjänsten skall ses som en bistandsfråga enligt 6 § socialtjänstlagen, förhindras en utveckling mot samplanering av färdtjänstverksamheten och den övriga kollektiva trafikförsörjningen. Det är mycket ofördelaktigt, då den här samplaneringen skulle leda till en utjämning av skillnaderna i bestämmelser och taxesättning för färdtjänst. För den enskilde handikappade kan det dessutom innebära en begränsning i rätten till färdtjänst.

När det gäller handikappfrågor i allmänhet har vpk till årets riksmöte helt byggt upp sin motion om de handikappades situation utifrån det handlingsprogram beträffande handikappfrågor som representanter för de fem riksdagspartierna och för handikapprörelsen kunnat enas om. Förutom att det är ett mycket bra program anser vi att det bör komma till användning och att man praktiskt kan dra nytta av de synpunkter som förs fram i detta program.

Utarbetandet av ett tidsplanerat åtgärdsprogram på grundval av handlingsprogrammet, som vi föreslår i vår motion, skulle innebära att man från riksdagens sida på allvar tar ansvar för att den inriktning som handlingsprogrammet ger uttryck för kommer att fullföljas. Det skulle också kunna utgöra en garanti för att utvecklingen av de handikappades villkor inte skulle riskera att bromsas upp till följd av den ekonomiska krisens verkningar.

På det sättet hade ett sådant åtgärdsprogram kunnat utgöra en garanti, en trygghet, för landets handikappade och deras organisationer – att riksdagen uttalat en klar viljeinriktning att de handikappade inte skall drabbas av några sparplaner. Man hade då också fastställt att det finns svaga grupper i vårt samhälle, och dit hör utan tvivel de handikappade, som inte skall drabbas av de samhällsekonomiska svårigheterna av den anledningen att de redan lever under betydligt sämre omständigheter än flertalet människor gör.

Jag vill slutligen ta upp de psykiskt utvecklingsstörda och omsorgen om dessa. Utskottet har avstyrkt vpk:s motion 1982/83:1841 där vi föreslår "att riksdagen uttalar att samtliga vårdhem och liknande institutioner för psykiskt utvecklingsstörda med plats för mer än 30 boende bör ersättas med mindre, integrerade enheter". Vidare sägs i motionen "att riksdagen uttalar sig för införande av ett statsbidragssystem som gynnar små enheter i integrerat boende för psykiskt utvecklingsstörda."

Vi väcker dessa förslag mot bakgrund av att mycket få utvecklingsstörda har flyttat ut i samhället. De flesta bor fortfarande på anstalter. I dag bor uppemot 10 000 utvecklingsstörda på anstalt – eller vårdhem, som de kallas i dag – varav hälften inte ens har eget rum utan är tvingade att dela rum med en

Torsdagen den
7 april 1983

---

*Anslag till omsorg
om äldre och
handikappade
m. m.*

eller flera andra personer som han eller hon i 98 % av fallen, enligt socialdepartementets uppgift 1978, inte själv har valt.

Det här är människor som i hela sitt liv kommer att vara beroende av samhällets förmåga och vilja att solidariskt ställa upp och ställa resurser till förfogande för att de skall kunna få ett bra liv.

En människa kan fungera fint, utvecklas och berika sin omgivning, trots bristande förståndsgåvor. Samma människa kan hämmas och bli en belastning, både för sig själv och för andra, i en annan miljö. En bra bostad i en liten, integrerad enhet är en grundläggande rättighet, även för utvecklingsstörda.

Det är vår skyldighet att ge de utvecklingsstörda denna möjlighet. Därför är utskottsbetänkandets skrivning enligt vår mening helt otillräcklig. Det heter där: "Regeringens ställningstagande i hithörande frågor bör enligt utskottets mening avvaktas." Varför skall inte riksdagen som högsta beslutande organ kunna ge uttryck för en viljeinriktning, för en uppfattning, om hur utvecklingen på detta område skall föras vidare, en utveckling som kan innebära att de utvecklingsstörda kommer bort från isolering och anstaltsmiljö till integrering och arbete? Utskottets skrivning kunde ha varit betydligt bättre i detta sammanhang.

Jag vill härmed yrka bifall till vpk:s samtliga reservationer.

Anf. 71 BENGT LINDQVIST (s):

Fru talman! I socialutskottets betänkande 23 tas, som här tidigare påpekats, upp en rad frågor kring äldres och handikappades situation. I betänkandet behandlas dels resp. avsnitt i budgetpropositionen, dels ett stort antal motioner i skilda frågor. Det finns inga möjligheter för mig att i detta anförande beröra varje delfråga för sig. Jag har i stället valt att kommentera några av de enligt utskottets bedömning mest intressanta frågorna.

En rad motioner tar upp de äldres situation från en mera allmän utgångspunkt. Man betonar behovet av ett eget och integrerat självständigt boende, möjligheterna till ett aktivt och meningsfullt liv för våra äldre samt kontakterna mellan olika generationer.

Utskottet konstaterar att det i fråga om de allmänna ambitionerna när det gäller äldreomsorgen finns en långtgående enighet, över de politiska gränserna. Vad diskussionen gäller är snarast de medel som vi skall använda för att påskynda och driva på utvecklingen.

Vi konstaterar också att socialtjänstlagen ger ett gott rättsligt stöd i det arbete som vi vill bedriva. Äldreberedningen, som i sitt arbete utgår från de målsättningar som finns i socialtjänstlagen, skall särskilt ägna sig åt äldres boendefrågor, omsorg, service och vård. Dessutom skall åtgärder vidtas som syftar till att förbättra kontakterna över generationsgränserna.

I de nya direktiven för socialberedningen finns även uppgifter som berör de äldre. Jag tänker särskilt på föreningslivets samverkan med socialtjänsten. En viktig fråga är naturligtvis att samverkan med pensionärsorganisationerna utvecklas.

Jag vill vidare erinra om att socialutskottet nyligen utförligt har behandlat

hithörande frågor i sitt betänkande 1982/83:9. I allt väsentligt delar utskottsmajoriteten motionärernas synpunkter i fråga om inriktningen av äldrearbetet. Med hänvisning till kanske i första hand äldreberedningens arbete samt socialberedningens och socialstyrelsens arbete på området är enligt vår mening ingen ytterligare åtgärd påkallad i dag.

I en motion aktualiseras frågan om anhörigmedverkan i äldreomsorgen. Utskottet finner också denna fråga mycket viktig och hänvisar till anhörigvårdskommitténs arbete. Vi vet att den kommittén inom kort kommer att avge ett betänkande i dessa frågor. Utskottet menar därför att vi bör avvakta resultatet av kommitténs arbete innan vidare åtgärder vidtas.

En annan angelägen fråga som har aktualiserats i en motion gäller äldre invandrades situation. Utskottet instämmer med motionärerna. Man anser att det är en viktig fråga och att åtgärder är påkallade. Men man menar att det utredningsarbete som både socialstyrelsen och invandrarverket ganska nyligen har satt i gång bör avvaktas innan vidare åtgärder vidtas.

Jag skall nu kommentera några frågor som har anknytning till handikappområdet.

1981 var ju det internationella handikappåret. Vi kan konstatera att arbetet med att uppmärksamma handikappades situation det året blev en betydande framgång. En särskild undersökning, som utfördes av statistiska centralbyrån på uppdrag av den statliga beredningsgruppen, har blottlagt de betydande klyftor som fortfarande finns mellan handikappades och andra människors levnadsförhållanden. I själva verket visade undersökningen på att de klyftorna knappast har minskat sedan låginkomstutredningen gjorde sin undersökning i slutet av 1960-talet.

Efter ett mycket grundligt förberedelsearbete har en särskild programgrupp, som har utsetts av beredningsgruppen, utarbetat ett handlingsprogram i handikappfrågor. Det handlingsprogrammet skulle jag vilja beteckna som något av en historisk bedrift. I programgruppen fanns representanter för alla riksdagspartier och för den samlade handikapprörelsen. Och det lyckades för gruppen att enas inte bara i grundsynen på handikappfrågorna och handikappproblemen utan också i ett tvåhundraolika förslag till förbättringar på handikappområdet, som programgruppen ville se genomförda.

Det finns också en unik pionjärinsats i handlingsprogrammet som jag gärna vill peka på. Det gäller det förslag till ett internationellt åtgärdsprogram för Sveriges arbete med handikappfrågorna, ett program som gäller både våra insatser i det internationella arbetet genom FN och andra organ och det bilaterala och multilaterala bistånd som Sverige bedriver.

Det skall också sägas att handlingsprogrammet har utarbetats mot bakgrund av ett tioårsperspektiv, dvs. handlingsprogrammet avser 1980-talets insatser på handikappområdet.

I några motioner har påtalats behovet av att utarbeta ett långsiktigt handlingsprogram som bygger på detta förslag till handlingsprogram från beredningsgruppen. Utskottet instämmer i värderingen av det handlingsprogram som tagits fram och menar för sin del, i ett uttalande som man gör, att

Nr 113

Torsdagen den
7 april 1983

*Anslag till omsorg
om äldre och
handikappade
m. m.*

Torsdagen den
7 april 1983

*Anslag till omsorg
om äldre och
handikappade
m. m.*

handlingsprogrammet bör bilda en viktig utgångspunkt för det fortsatta arbetet på handikappområdet. I en skrivelse till riksdagen har regeringen presenterat programmet och i sammanhanget gett uttryck för liknande tankegångar.

Jag går nu över till de motioner som behandlar färdtjänsten. I dem tas i huvudsak två problem upp. Det ena gäller möjligheten att utnyttja färdtjänst på annan ort än hemorten. Det andra är den viktiga frågan om färdtjänstens ställning i förhållande till den övriga kollektivtrafiken.

Utskottet pekar för sin del på den rekommendation som Kommunförbundet nyligen har gått ut med och som innebär en reglering av hur den interkommunala färdtjänsten skall gå till. Man rekommenderar att mantalskommunen skall svara för legitimationen och också stå för kostnaderna för färdtjänsten på annan ort – däremot skall vistelsekommunens regler gälla. Enligt uppgift har Kommunförbundet också tillsatt en särskild arbetsgrupp som skall söka skapa större enhetlighet i taxor och regler inom den kommunala färdtjänsten, något som det finns ett starkt behov av.

När det gäller färdtjänstens ställning i förhållande till den kollektiva trafiken i övrigt konstaterar utskottet för sin del att det knappast bör vara ett hinder att bistånd till enskilda kan ges i form av färdtjänst. Härigenom förstärks den enskildes möjligheter att överklaga besluten kring färdtjänsten. Utskottet gör sedan ett viktigt påpekande därutöver: "Härav följer inte heller att någon särskild behovsprövning – utöver en prövning av vilka svårigheter handikappet medför – måste göras som följd av de nya reglerna."

Utskottet konstaterar vidare att rekommendationen från Kommunförbundet bygger på utgångspunkten att verksamheten under de två närmaste åren skall utgöra en försöksverksamhet med den nu rådande ordningen inom färdtjänsten och att man därefter skall utvärdera systemet och, om så visar sig lämpligt, ompröva och förändra det.

Fru talman! Det finns utöver de här nämnda frågorna många andra delfrågor i betänkandet som är av stor betydelse. Av tidsskäl hinner jag inte gå in på dem. Utskottet har på de allra flesta punkter kunnat ställa sig bakom den inriktning som kommit till uttryck i de olika motionerna och i övrigt hänvisat till pågående arbete inom äldre- och handikappområdet.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 72 MAJ KEMPE (vpk) replik:

Fru talman! Det är riktigt som Bengt Lindqvist säger att det egentligen inte varit några stora motsättningar i utskottet när det gäller alla dessa frågor. Det är viktigt hur man går fram och vilka åtgärder man vill vidta, för det är det som till syvende og sist gör att det man diskuterat och ansett viktigt i utskottet får någon effekt.

När det gäller handikappfrågorna hade, precis som Bengt Lindqvist säger, ett program avseende handikappolitiken för 1980-talet, där man hade fastställt åtgärder, bundit upp också de politiska partierna för åtgärder som

hade varit nödvändiga. Det hade inneburit stor trygghet, tror jag, för de handikappade just i ekonomiskt svåra tider när risken är mycket stor att man annars bromsar upp utvecklingen. Den risken är ju påtaglig. Därför hade ett sådant åtgärdsprogram som vi föreslagit varit väldigt bra.

Då det sedan gäller färdtjänsten finns det exempel på att man i bidragsärenden undersöker makars och anförvanters ekonomiska förhållanden för att se om personen i fråga fortfarande kan anses vara i behov av färdtjänst. Det är, såvitt jag kan förstå, ett nytt sätt att betrakta detta. Det kan göra att människor som tidigare fått färdtjänst kan bli förhindrade att få sådan.

Anf. 73 BENGT LINDQVIST (s) replik:

Fru talman! Beträffande handikappprogrammet skall jag gärna medge att jag för min del har varit ganska ambivalent när det gäller hur en uppföljning av programmet skall se ut. Vi har både inom vårt parti och inom den rörelse jag företräder diskuterat just de riktlinjer som Maj Kempe drog upp, att man alltså skulle utveckla ett regeringsförslag till ett särskilt handlingsprogram. Vi har funnit att det är fördelaktigt att utnyttja det på det sätt som utskottet ger uttryck för. Det ligger ett oerhört stort värde i att de fem riksdagspartierna tillsammans har bestämt sig för att det här är fråga om ett tioårsprogram, ur vilket vi i fortsättningen kan hämta idéer, förslag och inspiration. Det skulle inte ha varit möjligt att skapa samma enighet om regeringen för sin del hade utarbetat en egen version av ett sådant långsiktigt program och att de övriga partierna hade gjort ett motsvarande arbete. Ingenting hindrar ju representanter för de olika partierna från att hemställa hos sina resp. partier att det här programmet antas som partiets program på handikappområdet. Jag tycker att just den enighet vi lyckats skapa kring programmet skall utnyttjas på det här sättet som en inspiration för regeringen, handikapprörelsen och naturligtvis också för oss i riksdagen att ta olika initiativ.

När det gäller färdtjänstens ställning menar jag att den skrivning som har antagits av utskottet är riktad mot just den typ av fall som Maj Kempe nämner. Det är det behov av färdtjänst som handikappet skapar som skall ligga till grund för bedömningen om färdtjänstbidrag skall utgå eller inte, ingenting annat. Det är vad som står i utskottets betänkande.

Anf. 74 KARIN ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag har begärt ordet för att säga några ord om den fråga som tas upp i centermotionen 848, alltså de äldre invandrarnas situation.

När det gäller frågor som rör invandrare i Sverige har vi alltid haft dålig framförhållning. Det är som om vi inte riktigt ville inse vad som har hänt genom den invandring vi har haft under många år och därför skjuter upp att ta ställning till konsekvenserna av den på olika områden. Det är en inställning som är farlig, och den drabbar ytterst de berörda människorna. De får sämre service än de skulle behövt få, om vi hade haft någon beredskap för en utveckling som har varit ganska lätt att förutse.

Det är kanske förståeligt att man hittills inte har ägnat äldreomsorgen

*Anslag till omsorg
om äldre och
handikappade
m. m.*

Torsdagen den
7 april 1983

*Anslag till omsorg
om äldre och
handikappade
m. m.*

bland invandrarna så stor uppmärksamhet. Det har funnits mycket få äldre personer bland invandrarna. De flesta är unga när de kommer hit, och därför är det först på de allra senaste åren som äldreomsorgen också bland invandrarna har blivit en angelägen fråga – en akut fråga, skulle jag vilja säga. Andelen pensionärer över 65 år bland invandrarna – häri inräknas utländska medborgare i Sverige och utrikes födda svenska medborgare – var 4 % i slutet av 1981 och antalet var 55 000. Men både antalet och andelen ökar mycket snabbt.

Alla pensionärer är naturligtvis inte i behov av speciella vårdomsorger, men också antalet invandrare som är beroende av vård i olika former ökar. Och det är därför frågorna snabbt inställer sig, de frågor som bl. a. tagits upp i motionen:

Vilka är dessa invandrare? Vilka speciella behov har de? Vad innebär den valfrihet som vi genom riksdagsbeslut tillerkänt minoritetsgrupperna för äldreomsorgen? Vilket kulturmönster har de själva i det här avseendet? Vi vet att det skiljer sig från vårt. I de flesta av de kulturer som invandrarna kommer ifrån är det hög status att bli gammal. Hos oss är det tvärtom, och det kan givetvis medföra svårigheter för många av dem. Vill de, om de hamnar i den situationen att de måste bo på institution, bo tillsammans med andra från samma språkgrupp? Kan de svenska, eller måste de ha personal som talar deras språk, osv.?

Jag känner väl till de rapporter som utskottet refererar till, men det räcker inte med rapporter. Jag vet också att kommunerna har ansvaret för minoritetsgrupperna lika väl som för andra, men eftersom detta för många kommunala tjänstemän och förtroendevalda är nya frågor, finns det en stor osäkerhet om hur de bäst skall lösas.

Jag tror att det är viktigt att i dessa sammanhang ta med invandrargrupperna själva i den planering som måste göras och lyssna till dem för att få veta hur de vill ha frågorna lösta.

Förra socialministern Karin Söder tog några initiativ. Bl. a. gav regeringen medel till en projektverksamhet i Olofströms kommun, där det finns många finska invandrare, av vilka en del börjar bli gamla. Den projektverksamheten gick ut på att skapa ett helt finskspråkigt åldringscenter med finskspråkig personal. Jag vet inte om det ännu finns några utvärderingar av projektet.

Jag tror alltså att mycket skulle kunna vinnas om kommunerna hade tillgång till ett samlat kunskapsunderlag för sina ofta svåra ställningstaganden. Och jag är övertygad om att det skulle vara mest rationellt om det kunskapsunderlaget togs fram centralt. Det behövs helt enkelt ett samlat grepp om äldreomsorgen för invandrar- och minoritetsgrupperna. Och det är regeringen som har det övergripande ansvaret för invandrar- och minoritetspolitiken. Motionskravet på ett tillkännagivande till regeringen i de här frågorna är alltså, som jag ser det, väl motiverat.

Att mot ett enigt utskott yrka bifall till motionen finner jag emellertid inte särskilt meningsfullt. Jag nöjer mig därför med att uttala förhoppningen att regeringen – riksdagens beslut förutan – tar på sig det behövliga ansvaret för att omsorgen om äldre invandrare inte försummas.

Anf. 75 INGVAR BJÖRK (s):

Fru talman! Jag skall ta upp motionerna 1982/83:1304 och 1305 som är skrivna av Börje Nilsson och mig. Motionerna handlar om de handikappades möjligheter att klara sig i samhället.

Låt mig först säga något om motion 1304, som handlar om färdtjänst. I motionen konstaterar vi först att kommunerna erhåller statsbidrag med högst 35 % till sin färdtjänstverksamhet. Detta statsbidrag har tillkommit delvis för att skapa en likformig färdtjänstservice i landets kommuner.

Man kan också konstatera att kommunerna under senare år planerat för att inrymma färdtjänsten i den allmänna kollektivtrafikservice.

Den 1 januari 1982 trädde socialtjänstlagen i kraft. I socialtjänstlagen finns vägledande principer om normalisering och integrering bl. a. för handikappade människor. Socialtjänstlagen har emellertid inte fått den avsedda effekten i detta avseende. Detta är till största delen beroende på utformningen av de allmänna råd som socialstyrelsen givit ut, i vilka man anger att färdtjänsten skall ses som en biståndsfråga enligt socialtjänstlagens 6 §.

Det kan konstateras att ca 100 kommuner i landet saknar specialfordon, alltså möjligheter att transportera gravt rörelsehindrade som är beroende av rullstol. Socialstyrelsens ställningstagande i de allmänna råden har fått till konsekvens att kommunerna tvingas pröva varje ansökan om färdtjänst som ett enskilt biståndsärende. Detta medför att individuella bedömningar görs inom den enskilda kommunen, och självfallet görs också olikartade bedömningar mellan olika kommuner.

I länen har det inrättats s. k. länstrafikbolag, vilka ansvarar för den totala kollektivtrafikförsörjningen inom regionen. Ur såväl integrerings- som ekonomisk synvinkel synes det självklart att även färdtjänstverksamheten borde omfattas av den regionala kollektivtrafikförsörjningen. En samplanering av färdtjänstverksamheten och den övriga kollektivtrafikförsörjningen skulle leda till en utjämning av skillnader i bestämmelser och taxesättningar för färdtjänsten. En sådan utveckling kan emellertid inte komma till stånd så länge de enskilda kommunerna tvingas att handlägga färdtjänsten enligt socialtjänstlagens biståndspåraff.

Även om man inte under överskådlig tid kan uppnå en total handikappanpassning av de allmänna färdmedlen utan även i framtiden måste använda sig av speciella lösningar, har det inom Stockholms läns landsting visat sig att färdtjänstverksamheten med fördel kan integreras i den övriga kollektivtrafiken.

Nå, vad säger nu socialutskottet om detta? Jo, ur regeringens skrivelse om handlingsprogram i handikappfrågor citerar man med gillande följande meningar – jag vill läsa upp dem därför att också jag tycker att de är fantastiskt fina:

”Uppfattningen om människors lika värde är den grundläggande utgångspunkten för hur samhället skall utformas. Alla människor har kunskaper, erfarenheter och förmåga, som är viktiga för samhället. Det är en gemensam angelägenhet för hela befolkningen att samhället utvecklas på ett sådant sätt att orättvisor undanröjs, att människor får jämlika levnadsförhållanden och

Nr 113

Torsdagen den
7 april 1983

---

*Anslag till omsorg
om äldre och
handikappade
m. m.*

Torsdagen den
7 april 1983

*Anslag till omsorg
om äldre och
handikappade
m. m.*

att alla kan medverka i utvecklingen och nå delaktighet i samhällsgemenskapen.

För att dessa mål skall förverkligas måste arbetet inom alla samhällsområden ta hänsyn till handikappades situation, problem och behov. Arbetet måste utgå ifrån att handikapp är brister i miljö och verksamhet. Handikappolitiken är inte skild från annan politik utan gäller åtgärder inom olika samhällsområden för att de allmänpolitiska målen skall kunna förverkligas för människor med funktionsnedsättningar."

Utskottet skriver vidare:

"Utskottet noterar med tillfredsställelse att beredningsgruppens arbete utmynnat i ett handlingsprogram i handikappfrågor om vilket råder bred enighet. Programmet bör enligt utskottets mening utgöra en viktig utgångspunkt för det fortsatta arbetet på handikappområdet."

Detta är ett program, som jag tycker är väldigt fint. Men hur stämmer det in på färdtjänsten? Jo, där återgår man helt plötsligt till en gammal syn. Låt mig åter citera några rader ur socialutskottets betänkande:

"Sådana resurser som social hemhjälp och färdtjänst måste därför kunna disponeras av den nämnd som har detta samlade ansvar, nämligen socialnämnden eller i förekommande fall social distriktsnämnd."

Börje Nilsson och jag menar att detta är ett felaktigt synsätt. Vi anser att färdtjänsten skall kopplas samman med kollektivtrafiken och inte med socialtjänstlagen. Vi är alltså besvikna över socialutskottets syn på färdtjänsten, och jag kan säga att vi med stort intresse kommer att följa den framtida utvecklingen på detta område.

I vår motion 1982/83:1305 begär vi att initiativ skall tas snarast för att få till stånd överläggningar mellan Kommunförbundet och Landstingsförbundet beträffande finansieringen av boendeservicen. Socialutskottet hänvisar till att boendeservicegruppen nyligen har avslutat sitt arbete och att man måste ta del av dess rapport, innan man kan vidta några åtgärder. Vi är helt med på detta och skall med intresse ta del av gruppens utredning.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (utvecklingen av äldreomsorgen)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 18 för reservation 1 av Maj Kempe.

Mom. 7 (åtgärdsprogram för handikappomsorgen m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 18 för reservation 2 av Maj Kempe.

Mom. 10 (färdtjänstens integrering med kollektivtrafiken)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 20 för reservation 3 av Maj Kempe.

Mom. 12 (institutioner för psykiskt utvecklingsstörda)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 18 för reservation 4 av Maj Kempe.

Mom. 13 (huvudmannaskap för särskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 47 för reservation 5 av Rune Gustavsson och Ulla Tillander. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

17 § Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande

1982/83:19 Antalet skoldagar under läsåret

Utskottets hemställan bifölls.

18 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1982/83:163 med förslag till lag med vissa bestämmelser om larmanläggningar m. m.

19 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1982/83:2291 av *Anita Bråkenhielm* och *Olle Aulin*

Ändrad indelning av försvarsmaktens personal, m. m. (prop. 1982/83:143)

1982/83:2292 av *Arne Fransson m. fl.*

Ändrad styrelserepresentation inom stiftelseorganisationen för skyddat arbete m. m. (prop. 1982/83:149)

20 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 7 april

1982/83:112 av *Margit Gennser* (m) till justitieministern om den statliga kontrollen av medborgarna:

Skattecheferna i Stockholm och Göteborg samt riksrevisionsverkets chef har gjort uttalanden om behovet av samhälleliga kontrollåtgärder, som måste uppfattas som främmande för en västlig rättsstat.

Skattecheferna förespråkar således "hembesök för att kontrollera om skilsmässa i praktiken verkställts eller bara konstruerats juridiskt för att

Nr 113

Torsdagen den
7 april 1983

---

*Meddelande om
interpellationer*

Torsdagen den
7 april 1983

---

*Meddelande om
interpellationer*

möjliggöra bostadsbidrag till formellt ensamstående”.

Skattecheferna avrundar det gemensamma uttalandet med att konstatera att kontrollen av bostadsbidrag till ensamstående i nuläget inte blir effektiv om samhället nöjer sig med att använda lämnade uppgifter till kyrkobokföringen.

Generaldirektören för riksrevisionsverket konstaterar att det blir allt svårare att undandra inkomster från beskattningen, varför det blir ekonomiskt mera intressant att utnyttja möjligheter att dra nytta av olika förmånssystem. Denna utveckling oroar generaldirektören, och därför anser han att en generalklausul mot förmånsmissbruk bör efterlysas.

De nu citerade högt uppsatta statliga ämbetsmännen konstaterar således samfällt att ett högskattesamhälle parat med ett omfattande och finmaskigt bidragssystem skapar kontrollproblem.

Att en omfattande ekonomisk rundgång i samhället leder till skadeverkningar har moderata samlingspartiet länge varnat för. Den största risken för rättssamhället är dock inte att enskilda tubbas till att bete sig ohederligt utan att det demokratiska rättssamhället steg för steg förvandlas till en auktoritär kontrollstat utan någon hänsyn till enskilda människors krav på en skyddad privat sfär och enskild integritet.

Enskilda människor känner ängslan inför alltmer statlig kontroll. Det är därför utomordentligt väsentligt att justitieministern klargör sin och regeringens inställning i dessa frågor.

Kan justitieministern försäkra att regeringen inte har för avsikt att – nu eller i framtiden – införa den typ av ingående medborgarkontroll som ovan citerade högt uppsatta ämbetsmän efterlyser?

1982/83:113 av *Inga Lantz* (vpk) till socialministern om konstgjord befruktning, m. m.:

Håller den tekniska och genetiska forskningen på att övermanna mänskligheten? Får vi kanske kunskap som vi inte behöver ha och som försätter oss i konfliktfyllda, absurda valsituationer? Senare tids medicinska och genetiska forskning ger etiska problem bl. a. i samband med konstgjord befruktning, embryoinplantation, experiment med levande foster, kloning, fosterdiagnostik, DNA och transplantationer.

Med hjälp av genetisk ingenjörskonst kan man modifiera arvsmassan. Genom att förena önskade gener kan man åstadkomma superintelligenta ledartyper, tjänstvilliga kvinnor och arbetsbin. Utopier? Ja, i dag, men framtiden ligger nära! Och fascismens beteende ligger inte långt bort i det förflutna. För bara några år sedan försäkrade flera nobelpristagare i Stockholm med anledning av DNA-hybridtekniken att det aldrig skulle bli aktuellt med genmanipulation med mänskliga könsceller, med arvsmassan. Nu pågår sådan forskning runt om i världen.

Också mera näraliggande frågor väcker tanken om vad som kan vara rätt och riktigt att prioritera och värna om.

Det finns 100 000 s. k. ofrivilligt barnlösa familjer i vårt land. Många av dessa familjer längtar efter att få egna barn, och med provrörsbefruktning

kan detta bli möjligt. 800 familjer står i kö för provrörsbefruktning. Åtminstone ett barn har hittills kommit till på detta sätt. Metoden är tidsödande och dyrbar. Av 100 kvinnor som fått ett befruktat ägg implanterat är det bara en som blir gravid. Ännu pågår inte i vårt land konstgjord "odling" av människoägg. Har provrörsforskningen blivit gynekologernas egna hjärttransplantationer? Skall alla som vill föda provrörsbarn få göra det? Hur långt skall forskningen på detta område få drivas? Är det vettigt att använda dyrbara forskningsresurser till detta då det finns stora och mer angelägna forskningsuppgifter inom hälso- och sjukvården? Det har redan väckts förslag om att permanenta verksamheten med konstgjord befruktning vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg.

Genom en förfinad fosterdiagnostik kan vi också välja vilket slags människor som skall födas. Redan i dag kan man med hjälp av fosterdiagnostik avslöja mer än 70 olika fel och skador hos ett foster. Kommer en rätt till fosterdiagnostik att övergå i ett socialt tryck att på vissa indikationer abortera foster under hänvisning till att lidande och vårdmiljoner kan sparas in? Frågor som inställer sig är: Vilket liv är värt att levas? Vems värderingar är egentligen bestämmande? Vilka uppgifter skall forskningen ha i sammanhanget?

Frågan om insemination med anonyma givare har under senare tid uppmärksammats både i vårt land och utomlands. Anonyma givare betyder faderlösa barn. Barnets rätt till att få reda på sitt ursprung, sin identitet har helt kommit bort. Det är de vuxnas lycka det handlar om. I ett samhälle där snart allting handlar om individualism och konsumism kan man också på detta lättfärdiga sätt köpa sig (=skaffa sig) ett eget barn. Den egna lyckan fixeras runt egna barn. Samtidigt finns det miljoner barn som behöver tas om hand. Det vore bättre att ta hand om de barn som redan finns, i stället för att forska fram konstgjorda befruktningsmetoder för att tillfredsställa vuxna människors längtan efter självförverkligande och odödlighet.

De frågor som jag tagit upp i denna interpellation är oerhört svåra. Det är frågor som måste diskuteras noga – inte minst i politiska församlingar. Det är också bråttom med denna diskussion eftersom utvecklingen går mycket fort.

Med anledning av detta vill jag fråga socialministern:

1. Avser regeringen att vidta åtgärder för att begränsa verksamheter med konstgjord befruktning i avvaktan på pågående utredning?
2. Är regeringen beredd att, med hänsyn till de knappa forskningsresurserna, ta initiativ till en genomgripande diskussion om dessa resurserns användning på de i interpellationen berörda områdena?

1982/83:114 av *Claes Elmstedt* (c) till kommunikationsministern om förbättrade marktransporter till Arlanda:

Frågan om Linjeflygs flyttning från Bromma till Arlanda har under senare år varit föremål för en livlig debatt.

Riksdagen fattade i december 1980 beslut i frågan. Riksdagen uttalade då att en förbättring av kollektivtrafikförbindelserna mellan Stockholms city

Torsdagen den
7 april 1983

---

*Meddelande om
interpellationer*

och Arlanda var en absolut förutsättning för en utflyttning av jettrafiken från Bromma till Arlanda.

Finanslandstingsrådet Nils Hallerby, Stockholms läns landsting, och finansborgarrådet John-Olof Persson, Stockholms kommun, hade i brev den 24 april 1980 till trafikutskottet meddelat att AB Storstockholms lokaltrafik (SL) hade en sådan planering att de ökade krav på kollektivtrafikförbindelser mellan Stockholms city och Arlanda som en överflyttning av flyglinjetrafiken till Arlanda medför skulle komma att tillgodoses. Kommunen och landstinget var också enligt brevet beredda att tillsammans med staten medverka till att skapa förutsättningar för en förbättrad in- och utrikesterminal i centralt läge i Stockholm.

I januari 1982 lade regeringen fram en proposition om vissa luftfartspolitiska frågor (1981/82:98) med bl. a. uppgift om att Linjeflyg kommer att flytta sin verksamhet till Arlanda senast under andra halvåret 1983 (därefter fastställt till den 2 oktober 1983).

Utskottet (TU 1981/82:28) erinrade vid behandlingen av den luftfartspolitiska propositionen om sitt nyssnämnda uttalande. Utskottet tillade att man alltjämt ansåg att det var angeläget att frågorna om marktransporterna får en tillfredsställande lösning. Utskottet utgick därför från att de regionala och kommunala trafikhuvudmännen i sin trafikplanering m. m. prioriterar de investeringar och åtgärder i övrigt som syftar till och kan säkerställa en förbättring av marktransporterna till Arlanda. Utskottet anmärkte också att det bör ankomma på regeringen att med uppmärksamhet följa utvecklingen på området samt att vidta härav eventuellt föranledda åtgärder.

Aktuella åtgärder för att förbättra marktransporterna till Arlanda är kollektivfil för bussar hela vägen Vasagatan–Norrtull
fordonsstyrning av trafiksignalerna i ett antal korsningar mellan flygbuss-terminalen och Vasagatan och E-4:an vid Norrtull genom detektorer i flygbussarna och i berörda gator
belysning och räcke i mittskiljeremsan på E-4:an
Kostnaden för de två förstnämnda punkterna lär enligt beräkningar ligga under 10 milj. kr. Åtgärderna längs E-4:an har kostnadsberäknats till 22 milj. kr.

Dessa kostnader är inget mot de enorma växlar socialdemokraterna ställde ut då beslutet om Linjeflygs flyttning skulle avgöras av riksdagen 1980. Låt mig bara erinra om att förslaget om snabbtåg från Stockholm till Arlanda av SJ beräknats kosta ca 1,7 miljarder kronor.

De aktuella åtgärderna är kommunala och regionala angelägenheter. Det finns därför anledning påminna om att det var framför allt företrädare för Stockholms kommun och Stockholms läns landsting som drev frågan om Linjeflygs utflyttning. Det är därför minst sagt märkligt att man just från dessa håll nu visat så föga intresse för att ta itu med vad på dem ankommer för att minska olägenheterna för flygpassagerarna av utflyttningen. Enligt uppgift lär endast en mindre del av de nämnda åtgärderna bli klara till tidpunkten för utflyttningen i höst. Detta rimmar dåligt med de generösa löften som t. ex. framgår av det brev borgarrådet John-Olof Persson och finanslandstingsrå-

det Nils Hallerby skrev våren 1980.

Eftersom man kan förutse en mycket kraftig ökning av antalet flygbussresenärer till Arlanda när Linjeflyg flyttat ut och det nu bara är ca ett halvår kvar till utflyttningen vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Vilken beredskap finns för att till hösten uppnå de utlovade åtgärderna när det gäller marktransporterna till Arlanda?

Nr 113

Torsdagen den
7 april 1983

---

*Meddelande om
frågor*

21 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 7 april

1982/83:403 av *Paul Lestander* (vpk) till statsrådet Roine Carlsson om regeringens förtroende för domänverkets styrelse:

Domänverkets affärsdrivande verksamhet har under senare tid ägnats en omfattande debatt. Särskild uppmärksamhet har dotter- och dotterdotterbolagens affärer väckt. Valet av marknadsförare i Italien av de hus man velat sälja och de metoder som använts i och kring den här verksamheten har väckt många berättigade frågor. Förbisedda delfrågor är huruvida styrelsen för domänverket haft ett godtagbart grepp över domänföretagens hela verksamhet och om styrelsen verkligen lett verksamheten på ett riktigt sätt.

Mot bakgrund av det anförda vill jag ställa följande frågor:

Åtnjuter domänverkets styrelse alltjämt regeringens förtroende?

Vilka åtgärder avser regeringen i annat fall att vidta?

1982/83:404 av *Karin Ahrland* (fp) till statsrådet Anita Gradin om en utvärdering av jämställdhetsombudsmannens arbete:

Avser statsrådet att låta utvärdera jämställdhetsombudsmannens arbete?

22 § Kammaren åtskildes kl. 16.53.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert